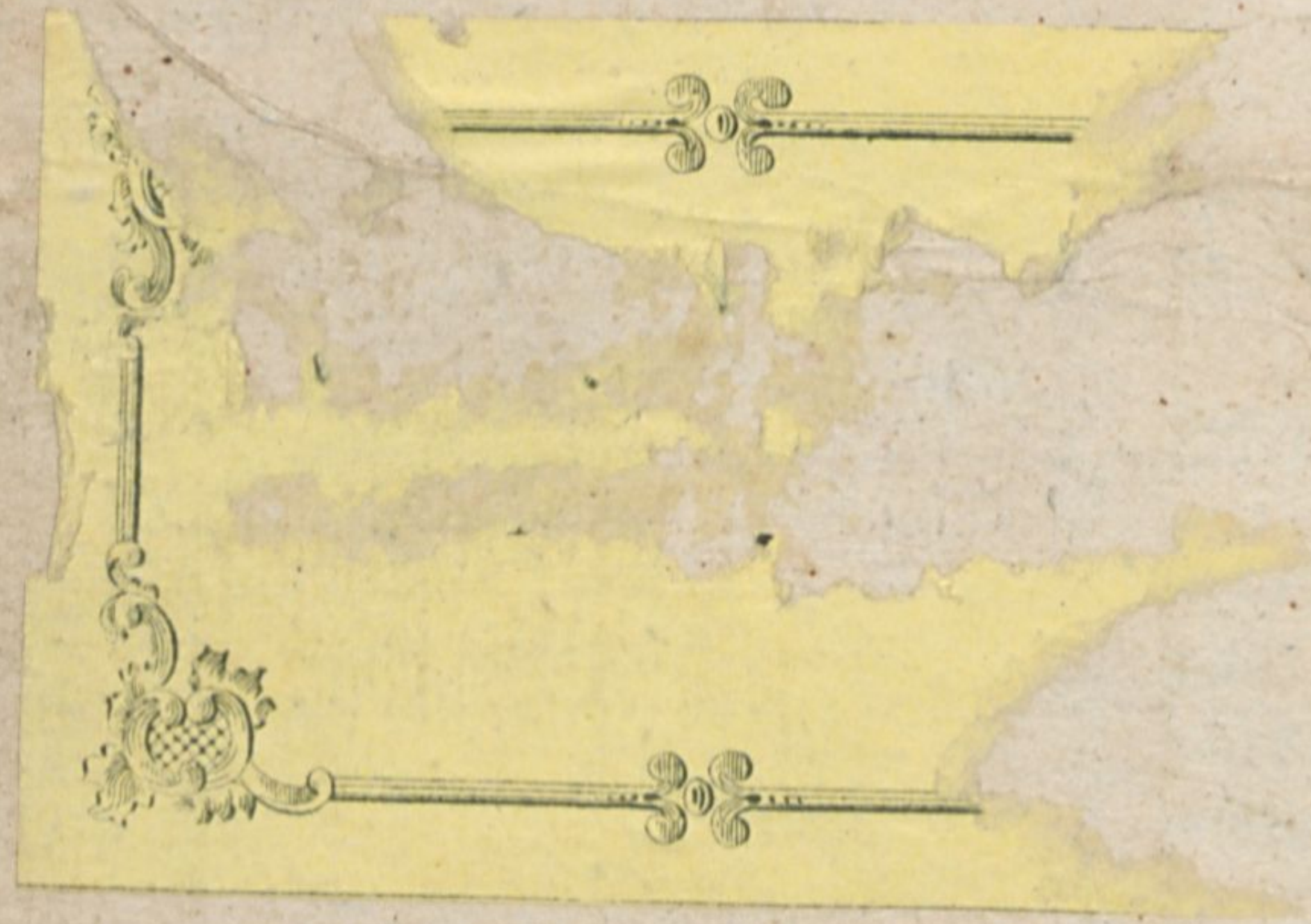

Ord. lib. - Monumentum -
No. 1073.

Dictum Lutheri

Qui credit habebit q non credit Carebit

XVII, 25.

D. Luth. sup. 3 lapid
genios

Hae regulae precipue opus est, ad quam tanquam
ad sacram anchoram respiciendum est in
omni vita, ut postquam constat, huc esse
verbum dei quod habemus et profitemur
simplici fide ei assentiamur et non
disputemus curiose, nam omnis curiosa
disputatio certissimi secum affert ruinam.

a) 29

b) 33

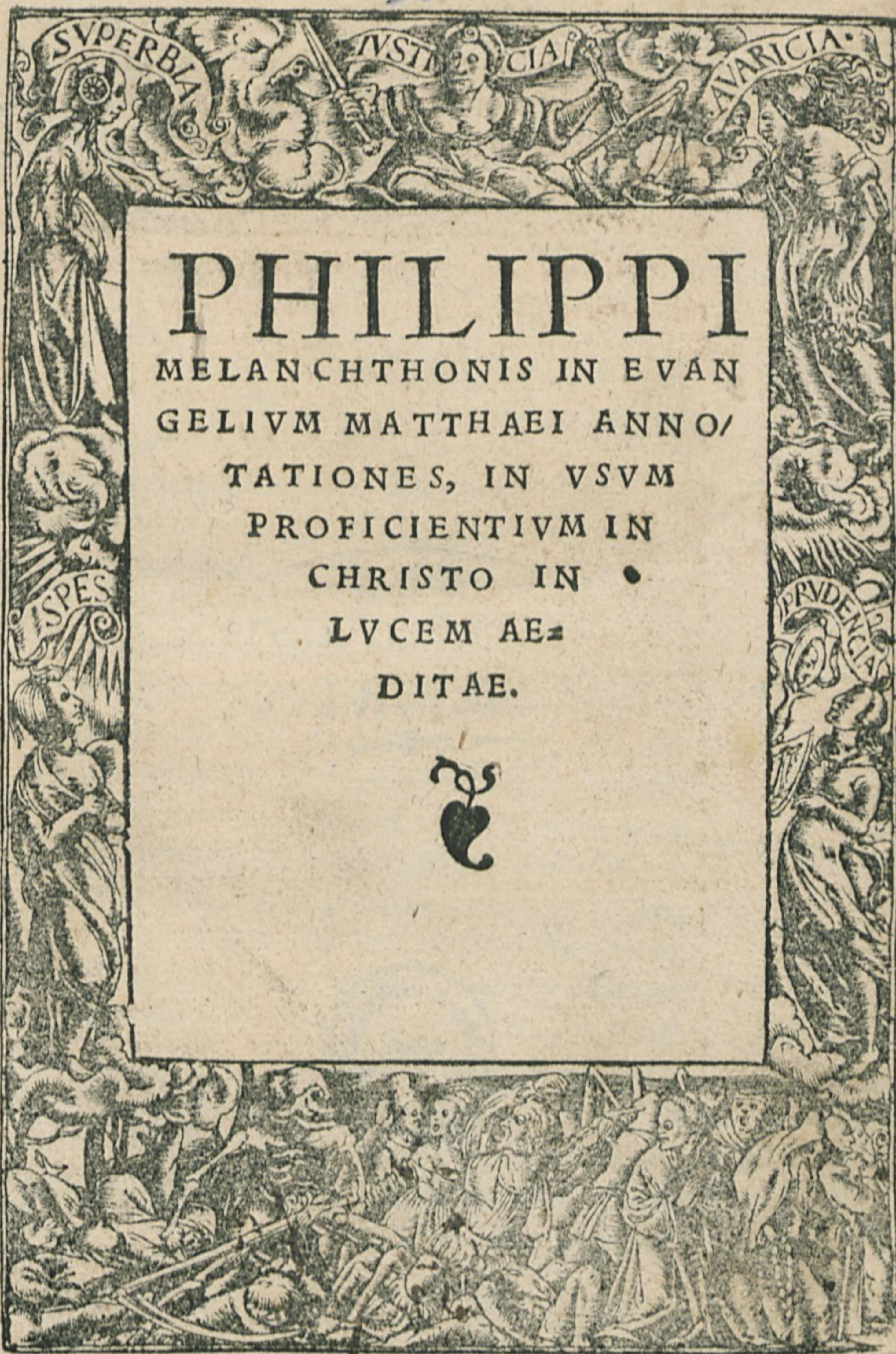
c) 5

Et erunt signa in sole et luna Luc: 21

triplicia signa proponet Deus hominum oculis, quae denuntiant iudicium Dei paulo post futurum. Primum genus signorum impri- met Deus ipsi nae rerum corporibus caelesti- bus et elementis, eclipses, cometae, in mari et aquis insitatae, fluctuationes et in- undationes, in terra alia horrenda prodi- gia, ut terrae motus. 2. genus pertinet ad politias. h. e. erunt magna confusio- nes, perturbationes et ruinae regnorum in toto orbe terrarum. 3. genus proprie pertinet ad ecclesiam, nam in ecclesia mag- nae erunt confusiones opinionum et cul- tum, plures haereses et scandala, quam reliquis temporibus.

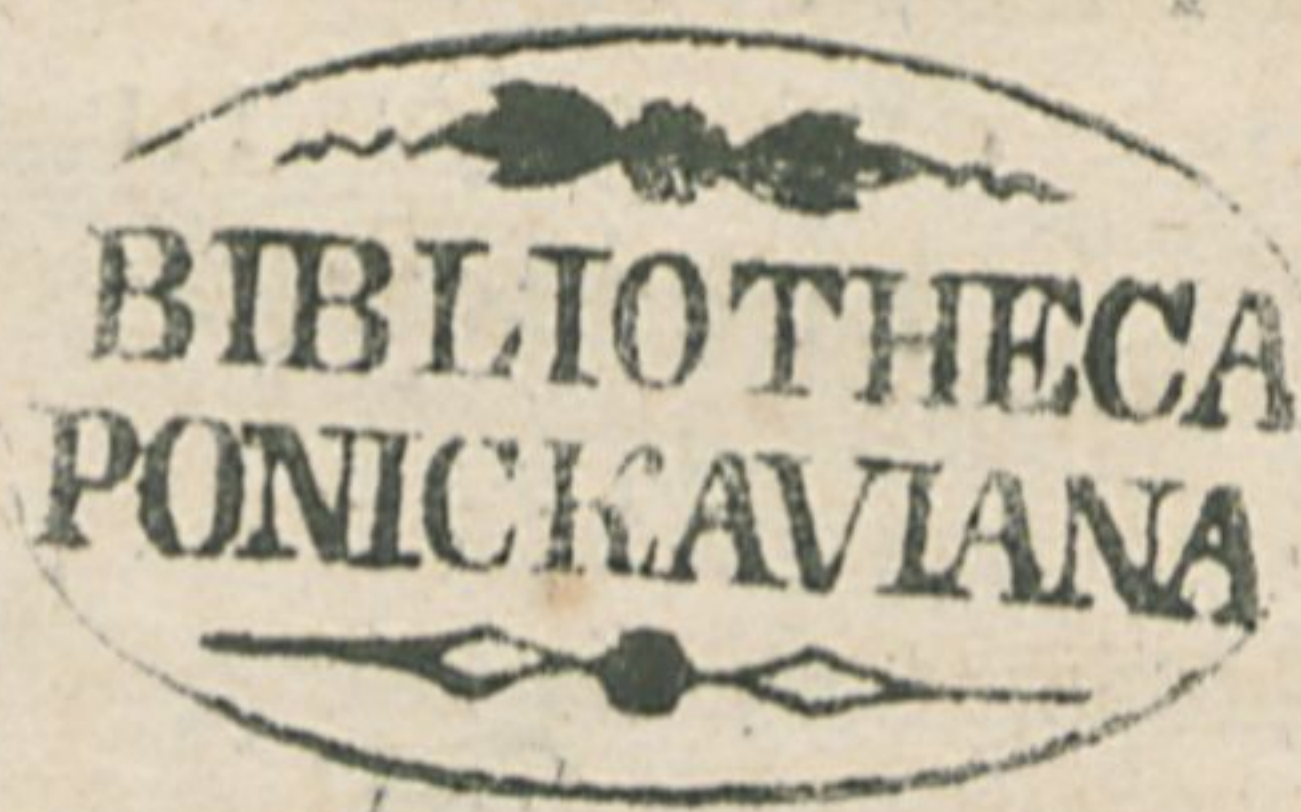
N. 1.	continet	- -	53.
2	_____	-	127.
3	_____	-	12.
4	_____	-	39.
5	_____	-	74.
6	_____	-	6
7	_____	-	4

x) In i. k. n. y. g. l. i. g. N. 6. 53. fol. 1. u. n. y. g. n. i. s. s. e.

PHILIPPI
MELANCHTHONIS IN EVAN
GELIVM MATTHAEI ANNO/
TATIONES, IN VSVM
PROFICIENTIVM IN
CHRISTO IN
LUCEM AET
DITAE.

Pon vq 2656

ANNOTA

TIONES PHILIPPI MELAN
CHTHONIS IN EVANGE
LIVM MATTHAEI.

Omnium primū refert scire, quid Euan-
geliū sit, & quid generi humano conse-
rat: neq; enim maiore malo aliquid usq;
ignoratur atq; Christus, q in hoc carnē induit oibus
se se gentibus manifestaturus, quod uenerat omnes ser-
uaturus audientes uerbo suo per fidē. Aut quæ crude-
lior est blasphemia dei, quā uel ignorare Christi,
quem in terras seruatorem misit, nomē atque signa
uel ex alijs disciplinis, quā huius salutem petere? E-
uangelij uero uim atque rationem tenebimus, si cum
lege contulerimus. Itaq; de hac re primum dicemus.

Lex quaedam insculpta est animis nostris, quam
naturalem uocant, estq; consiliū rationis nostræ, quo Lex.
recta monentur. Est & quam deus dedit per Mo-
sen. Tam uero & naturalis & diuina lex imperant homi-
ni, quæ assequi humane naturæ uires nequeūt. Sem-
per enim aliò nos rapit morbus gentilitius, ex peccato
Adæ contractus, quæ genuina quaedam propen-
sio est in membris nostris ad peccandū, ut nemo suis
uiribus affectuum suorum compos sit. Nūquam nos
non reos agit lex exigens debitū: ideo propheta Esa.

PHILIPPI MELANCH. IN

iugum oneris, uirgam humeri, scæptrum exactoris uocat legem. Hoc uero iugum legis imposuit humeris nostris deus, declaraturus nosmetipsos nobis. Et quia redempturus erat hominum genus, oportuit declarari peccatū nostrum, à quo nos liberaturus esset Christus. Solet itaque lex peccatum declarare, coërcere, terrere, ac metum incutere nobis, impellere ut odio sit legislator deus, deniq; ut fugiamus deum. Et propterea dictum est à Paulo, Legem iram operari. Deus uero immensa bonitate sua, per Christum decreuit abolere ius peccati & legis tyrannidem, illius scilicet Christi merito, electis à mundi principio, gratiam impertijt, quæ propensio quædã est, id est, spiritus rapiens, quæ ducimur ad recta, & uis quædam, per quam tali ardore & animo rapimur ad bona, quali solemus per concupiscentiam rapi ad mala. Delapsus ergo in terras Christus, hanc gratiam meruit humano generi, et in omnes gentes palàm predicari mandauit, quæ gratiæ annunciatio, Euangelium est, faustum certe, felix q; nuncium. Est itaque Euangelium, sermo quo annunciatur Christus saluator, hoc est, quo delicta nostra abolita & deleta per Christum nunciantur creditibus, & spiritus iustificans nos predicatur. Lex diat, redde quod debes. Euangelium, crede Christo, & persolutum est debitum. Lex imperat quod nõ potes. Euangelium Christum tibi proponit, quem si inuoces sitiens iustitiæ, iam habes spiritum purgantem, nouos affectus donantē. Ita q; nihil aliud est gratia, quàm
nou

Euangelium
quid.

MATTHAEVM ANNOTA. 3

noui illi affectus, quibus ad coelestia rapimur. Lex dicit: Peccator es, despera, damnaberis. Euangeliū ait: Confide, conijce te in Christum, & crede per hunc deletum omne peccatum, saluaberis. In hanc sententiam Paulus ait: Non erubescō Euangelium, non pudefacit me Euangelium, sicut lex pudefacit nos et confundit nos. Euangelium addit animum ut confidamus redemisse nos Christum à lege, quod in hunc modum licet intelligere, per Christum donari spiritum, quo lex impletur, & condonari si quid deliquimus inestimabili precio sanguinis Christi, qui pro nobis effusus est.

CAPVT I.

Liber generationis Iesu Christi.

Titulus idemq; initium operis est. Solebant enim ueteres à titulis ordiri. Vt uisio Esaie filij Amos. Est autem titulus ipsius Euangelij totius argumentum, quo Christi incarnatio prædicatur, quomodo carnem deus, & nos deum induamus. Nam ea demum est absoluta incarnatio, si nos ipsi uerbo incarnemur. In Mosaicis libris generationes Adæ scribuntur, qui filios genuit iræ & mortis. In Euangelio generatio Iesu Christi, cuius soboles filij dei, atq; adeo uitæ sunt. Proinde utranq; generationem propius intueamur. Per Adam propagatum est peccatum in omnes homines. Per peccatū, mors, ut Paulus ait. Ex quo est intelligere, totum Adam, id est, totum hominem secum

Generatio
Adæ

Sup. m. d. 3

a 3 dume

PHILIPPI MELANCH. IN

dum carnem, id est naturam suam, peccatorem esse.
Nam posteaquam gratia dei excidimus in Adam, suc-
cessit sapientiæ ignorantia, ueritati mendacium &
error, iustitiæ iniustitia, amor dei amor uanissima-
rum creaturarum. Quid multis? successit uitæ mors,
quæ adeo in nos peccati captiuos seuit, ut adspirare
ad bona nullis uiribus nostris possimus. Hinc tot, tam-
q; uariæ cupiditates promanant. Atque hæc est gene-
ratio Adæ. Generatio Iesu Christi salutaris est, id
quod Iesu Christi nomine significatur, eademq; sum-
ma salutis nostræ, filius dei carnem induit, & à ge-
nere hominum peccatum in sese transtulit, ut nos pec-
cato dominemur, non peccatum nostri, id est, ut affe-
ctus in nobis boni orientur, qui affectus peccati ex-
tirpent & euellant. Renasca ergo nos oportet gene-
ratione Iesu Christi. Quomodo? per fidem. Christus
uerbū dei est, uerbo ut creata sunt omnia, ita recreat-
ri solent. Christus delapsus est in terram, imbecillam
hominis induens naturam, peccatum sustulit, spiritum
iustitiæ impertit. Huic de Christo sermoni qui adhæ-
ret, & peccatū suum in ipsum coniecit, nomen Chri-
sti implorauerit, sitiens iustitiæ, hic in filium dei ad-
optatur. Ioan. 1. Quotquot eum receperunt, dedit eis
potestatem filios dei fieri, uide licet ijs qui credūt in no-
mine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uolun-
tate carnis, neq; ex uolūtate uiri, sed ex deo nati sunt,
id est, qui per fidem, misericordia dei adoptantur.
Sanguines, uolūtate uiri, id est, humane nature nihil
hanc

hanc regenerationem adiuuant.

Duplicem proposui generationem, altera peccati est, altera iustitiae. Renasci non possumus, nisi peccatum prorsus demortuum sit. Atque ut primum incipimus mori per baptismum, ita necesse est nos dimicare cum peccato quoad uiuimus, donec per mortem aboleatur. Mors enim iam non poena, sed remedium fit peccati, ijs qui in Christo sunt. Sic regeneratio incipit per baptismum, & morte absoluitur, ut regenerari in Christo, nihil aliud sit, nisi emori A. d. Morimur uero A. d., cum cupiditatibus naturae nostrae morimur.

Duplex generatio.

Filius David: filius Abraham.

Ambigua est oratio iuxta Hebraicam dialecton, utrum uelit Christum filium esse Davidis, & filium Abrahamae, an Christum Davidis, Davidem Abrahamae. Vtrunque legeritis, nihil refert. Sententia erit, Christum ex Davide & Abrahamae esse. Verum cur hos Christo patres ascribit? Mos est Hebraeis ex patribus filios nominare, ut, Visio Esaiæ filij Amos. Ita Matthaeus Christi patres adiecit, sed in hoc à uulgari consuetudine uariat, quod non addit proximū patrem, id quod fieri aliās solet. Ad autē ne fieret, in causa fuit, quod Christus non sit è uiri semine conceptus. Davidem preponit quāquam minorem natu, quod haec gentis consuetudo fuit, primum iuniores recētere. Sic in Genealogijs Paralipomenon. Deinde hos nominat, non tam quod eorum in primis grata iudaeis memoria fuerit.

4 4 fuerit.

PHILIPPI MELANCH. IN

*Christus rex
& pater unius
totius populi*
fuerit, quàm quod promissio de Christo nullis mani-
festior facta sit, quàm Dauidi & Abraham, ut Gen. 22
In semine tuo benedicentur omnes gētes. Et Psal. 131
Iuravit dominus Dauid ueritatem, & non frustrabitur
cum. De fructu uentris tui ponā super sedem tuā.
Itaque Christus & rex est, quatenus ex Dauid est,
& pater multorum populorū, quatenus ex Abraham
est. Rex noster, q̄a hostem humani generis deuicit, de-
ditq; se pretium pro toto genere hominum, et uincen-
do nos adoptauit in filios. Nemo dei filius est, nisi
qui uictrix Christi crucis genitus est.

*Cur facta nec
uot fiat unum*
Jacob genuit Judam et fratres
eius, Judas autem ꝛc.

*Cur facta nec
uot fiat unum*
Fratrum mentionem factam credo propter gentis
Iudaice honorem. Nam ex Iacob duodecim tribuum
Israël primores geniti sunt.

Judas autem genuit Idbares
et Zaram.

Iudae duo filij fuerunt, qui duos populos signant.
Zaram ex utero prior manū protendit, signataq; est
coccino manus eius, quam cum ille retraxisset, Phari-
saei prior elapsus est. Iudaei priores erant, legem tes-
tem promissionis habebant, qui cum manum retra-
hunt, hoc est, Christo excidunt, nos gentes erumpi-
mus. Significat ergo Matthaeus Christum ad gentes
pertinere.

Joram genuit Oziam.

Capite

MATTHAEVM ANNOTA. 5

Capite. 3. τῶν παραλειπομένων prosapia Dauid recensetur, ubi de Ioram sic leges: Ioram genuit Achaziam. Achazia genuit Ioam. Ioas autem genuit Amasiam. Amasias genuit Asariam. Asaria genuit Ioathan, qui ibidem Azaria, dicitur hic Hozias. Posteritas Ioræ deesse uidetur, q̄ fuit ex flagitiosissima muliere Iezabel, quia nihil cōmune habet, et à Christi genealogia per Euangelium excluditur.

CONCORDANTIA LUCÆ

et Matthæi.

Certum et perspicuum argumentum, consonantiam Matthæi et Lucæ in genealogia diffiale probari, per omnes genealogiæ heroes. Desunt enim literarum testimonia postremis ijs, qui sequuntur Zorobabelem, qui proxime Christū præit. Verum certa quedam de prioribus extant, ex quibus conijcere liceat, de postremis quid sentiendum sit. Ad David usque prorsus inter eos conuenit. Deinde Matthæus ducit genealogiam per Solomonem, non tam recensitis qui ex Solomone nati sunt, quàm qui successerunt in regnum quomodocunque. Lucas uero exactius per Nathan Davidis filium, ducit genealogiam, ex quo nati sunt quidam regij nominis recensiti à Matthæo post Hoziam. Nam Philonis autoritate defecit in Ozochia posteritas Solomonis. Successit autem Ozochiæ Ioas, natus ex stirpe Nathan, ad quem ius succedendi pertinebat. Atque hic Ioas, ut à Lucæ, ita Philone Simeon cognominatur. Deinde qui Simeonē siue Ioam sequuntur

Vide annota. Eras.

a 5 sequuntur

PHILIPPI MELANCH. IN

sequitur ad Zorobabelem usque, alijs à Luca quam à Matthæo nominibus nominantur, ut non personarum, sed nominum sint discriminatum, & duplicia ijs fuisse nomina Philo testatur. Primus ex posteritate Nathan rex Ioas fuit, hic Lucæ & Philoni Simeon dicitur. Amazias Leui dicitur. Hozias Mattha. Ioatham Ioram. Achar Heliezer. Ezechia Ieso. Manasses Her. Amon Helmadam. Iosias Cosam. Ioachaz Addi (quanquam de hoc dubitem, neque sanè probe uidetur quadrare) Iehoiakim Melchi dicitur Lucæ, Iechonias Neri. Post hoc sequuntur Salathiel & Zorobabel. Hactenus uides Lucæ cum Matthæo conuenire, nisi quod totam posteritatem Solomonis Lucas obmisit, & pro ipsa posteritate Nathan recensuit. Apud Matthæum Hozias primus nominatur ex posteritate Nathan, qui Hozias est Mattha apud Lucam. Omisit enim Matthæus Ozochiam, Ioam & Amaziam quos recenset Lucas. Itaque plures à Luca nominantur à Simeone qui Ioas est, usque ad Zorobabelem. Ideo Matthæi genealogiam explere potes additis Ioas, Amazias, & postea Ioachas & Iehoiakim, nam duo eiusdem nominis fuerunt, Iehoiakim pater, & Iehoiakim filius.

Post Zorobabelem nominantur à Philone Rhesa, Ioanna, Iuda, quorum & Lucas mentionem facit, quibus quomodo cum Matthæo conueniat, ignoro. Nam de reliquis post Zorobabelem, nihil compertum habeo. Opinor autem diuersis nominibus alicubi eosdem à

MATTHAEVM ANNOTA. 6

dem à Matthæo recenseri, et Luca alicubi. Etiam legis patres pro naturæ patribus cōscriptos fuisse. Neq; dubito quin à Matthæo non omnes uulgo, sed nobiles tantum recenseantur. Itaque ad Zorobabelem usque probe conuenit, reliqui ignorantur, & conijcere licet à Matthæo nō omnes recēditos esse, et alicubi à Luca & Matthæo eosdē diuersis nominibus recenseri. Deinde & legis patres pro naturæ patribus usurpat. Nā lege iuebatur frater fratris semen exātare.

Ipse saluū faciet populum suum a peccatis suis ꝛc

Hæc prima est & perspicua de Christo cōdō, quis nam sit, & quid collaturus uenerit, paucis item uerbis proponens totius Euangelij summam. Hoc ipsum Christi præconium, nusquam nobis non inculcat scriptura Euangelica, nusquā non prædicat peccatorum condonationem per Christum, ut in eum nos totos reijciamus. Plurimū referre censet spiritus sanctus, ne Christus ignoretur. Ideo rem eandem crebro inculcat, hoc uero loco aperto et primo, ut ex eo quasi Euāgelium uniuersum cognoscas, Christū uerum hominē declarat, ex uirgine natum, cum ait: Quod natū est, ex spiritu sancto est, & ecce uirgo cōcipiet et pariet. Et deū esse submonet per nomen Emanuel. Deniq; illum asserit uenire in redemptionem nostrā, cum inquit: Is enim saluum faciet populū suum. Quod dicit Emanuel, id est, nobiscum deus, ostendit Christum
in carne

Euangelij
summa.

PHILIPPI MELANCH. IN
incarnatum noui testamēti tessaram esse. An non &
olim ante Christum, nobiscum deus erat? Erat qui-
dem, sed alia ratione, ante Christum incarnatum non-
dum palàm cognoscebatur. Lex erat, auxilium le-
gis implendæ proditum non erat. Peccatum erat, me-
tus legis erat, nondum erat peccatorum manifesta re-
missio. Verum Christo incarnato palàm factum est
auxilium legis faciendæ, palàm facta condonatio pec-
catorum. Iam ergo proprior & spectatior nobis dei
benignitas est.

Ante Christum incarnatum maiestas dei & seue-
rum iudicium cognoscebatur, sed incarnato uerbo,
iam bonitas dei ineffabilis spectatur, qui se in sinus
mulierculæ effudit, carnem nostram induit, peccata no-
stra sustulit. Atque hoc est quod propheta Hieremi-
as scribit. xxxi. Post dies illos dicit dominus, dabo
legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum
scribam, & ego ero eis in deum, & ipsi erunt mihi
in populum, et nō docebit ultra uir proximum suum.
Omnes enim cognoscent me à minimo ad maximum,
quia propitiabor iniquitati eorum. Et Esaie. 59. Hoc
foedus meum cum eis dicit dominus, spiritus meus
qui est in te, & uerba mea quæ posui in ore tuo, non
recedent de ore tuo, & de ore seminis tui. Denique
in uiribus naturæ non est, nisi formidare nomen dei
seruiliter. Iucundum est igitur nuncium, cum prædi-
catur nobis deus, nobiscum & noster esse, quæ prædi-
catio metum hunc seruilem nobis eximit & temper-
rat. Et

MATTHAEVM ANNO. >

rat. Et tantum de primo capitulo, nunc ad secundum.
Fidei exemplum nota in Ioseph.

CAPVT II.

Cum natus esset Iesus in Beths
lehem ciuitate Iudee &c.

Primum Magis, hoc est Persis sapientibus, siue
sacerdotibus, ostendit deus saluatorem, quo si-
gnificaret etiam Christum in gentes natum esse. At-
que ut antea Euangelista, quid Christus uenerit, doce-
at, ita modo adumbrat uocationem nostram. Primum
stella oritur, hoc est, lux quaedam coelestis, quae cum
in tenebras inciderit, nos nobis ante oculos ponit, &
siti quadam diuinæ misericordiae afficit, anxij sus-
pirijs animorum, quae uere deum sitiunt, querunt,
ubi nam sit Christus saluator, qui natus est rex Iu-
deorum, auocat nos à creaturis lux, ne quid ex eis
solatij capiamus. Et ita nos nobis ostendit, ut ca-
ptus tamē naturæ non uideat, quod ad deum iter sit,
per obscura quaedam, & semper contra naturæ af-
fectus, consiliaque ducit spiritus, nec sentimus nos
nisi uitia nostra, adeo non uidetur reconciliari deus,
ut magis irritari putetur deus. Hæc pugna spiritus
& naturæ nostræ, primum frangit & humiliat.
Quod carni iucundum, suaue, bonum, uerum ui-
sum est, hoc marcescit, iuuisum, malum, mendax
fit, donec adeo pura fiat mens hominis, ut nihil præ-
ter anxium dei desiderium in ea relinquatur, & cum
propheta

PHILIPPI MELANC. IN
propheta dicat: Omne desiderium meum ante te. Item
Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum
Ec. Affectus ille hic incipit, & absoluitur morte, nul-
lum ad deum est iter, praeter haec anxiosa suspiria. Doce-
mur itaque ex quo pendere nos oporteat, Christum na-
tum esse in Bethlehem, hoc est, perueniri ad deum, non
nisi per Christum natum in Bethlehem. Ad hunc quan-
doquidem natus est in Bethlehem, hoc est, natus in in-
firmitate carnis nostrae, confugiendum est.

**Et tu Bethlehem terra Juda: ne-
quaquam minima es &c.**

Michea. 5. Et tu Bethlehem Euphrata, paruulus
es in millibus Iuda, quae lectio plane diuersa est ab
Euangelistae lectione. Sed hic sententiam magis, quam
uerba retulit. Nam si legas apud prophetam, per inter-
rogationem admirationis notam. Tunc Bethlehem? quasi
dicit, certe non. Quare non? Quonia ex te mihi egredi-
diatur, qui sit dominator in Israel. Hanc emphasim
reddidit Euangelista, addita negatione, quia hoc iam
impletum erat, quod antea propheta praedixit. Cete-
rum paruula est Bethlehem specie, spiritu magna,
perinde ut ecclesia in speciem contempta, spiritu incly-
ta. Quo sensu & propheta paruam dixit: Euangelis-
ta uero reuelato iam mysterio, magnam.

Ut et ego veniam et adorem illum.

Exemplum impietatis proditum est. Sic solemus
pietatis speciem omnibus nostris cupiditatibus praeter-
tere,

MATTHAEVM ANNOTA. 8

vere, et ferè nemo est cui non idoli uicè deus colatur. Præcipue tamen Herodes agunt ij, qui speiæ pietatis sua quærent, qui in ecclesiâ tyrannidi suæ Christi nomen prætexunt.

Oraculo admoniti.

Est argumentum spei & fidei, ubi solitudo dei pro suis commemoratur, ut Paulus etiam Ro. 8. Qui proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Qui fieri potest, ut non cum eodem omnia nobis donet?

**Ecce angelus domini apparet
in somnis Joseph &c.**

Et hic locus impietatis argumentũ est, qd' Christus Iudæam quæ speciè pietatis præ se ferebat, deseruit, & uitiosam Aegyptum sanctificauit. Id quod eò pertinet, ut intelligamus Christum uenisse ut peccatores saluos faceret. Deinde sententiam prophætæ Osee, nõ frustra producat. Nam & illic apud Oseam, non tam de Christo, quàm de toto fidei populo legitur.

OBITER EXCEPTA in caput tertium.

Christus fugit Iudæam. i. exteriorẽ cultum & speciẽ. Vt sanctificaret Aegyptũ. i. ut qui se peccatores et humiles ostenderent, saluaret. Christum ex Aegypto uocari, est simul uniuersum mūdum ex Aegyptiuitijs uocari, ut intelligamus Christum uenisse in terras iustificandi nostri gratia. Bethlehem id est domus panis.

PHILIPPI MELANCH. IN
panis. Magi Persæ sacerdotes. Stella est dei nostri
gratia, quæ in nos per Christum funditur. Beth-
lehem uicus non procul ab Hierosolyma. Hero-
des uir fuit flagitiosissimus, qui aliquando proprios
filios suos nece tyrannidis interemit. Ex quo Augu-
stus prouerby locum sumebat, inquiens, se malle eius
esse porcum quàm filium. Cum autem uidiissent stel-
lam. Creditur ibi quendam fuisse angelum. Hero-
des omnes bimulos, aut minores interficere iusserat.
Vox in Rama, id est in excelsis. Rachel pro Bethle-
hem usurpatur.

Allegorice sic interpretantur munera.

Per aurum, syncerum & purum spiritum.

Per thus, flagrantem in deum spiritum.

Per myrrham, uehementem, et ardentissimum in dei
gloriam, spiritum.

CAPVT III.

IN Christi natali et infantia paucis tractatum est,
cur genitus sit, quo modo nos uocemur stella du-
ce, hoc est renascamur Christo, & prima rudimenta
esse uitæ Christi, pati aduersitates & exilia. Nunc
autem ætas maturior prosequenda est. Inserimur Chri-
sto per pœnitentiam & baptismum. Proinde de pœ-
nitentia & baptismo paulo pluribus agendū uidetur.

Pœnitentia est innouatio uitæ in Christum, quæ
innouatio est peccatorum conuersio. Fit autem conuer-
sio peccatoris in hunc modum. Spiritum gratiæ trans-
fundit deus in animam peccatoris, qui per uerbum dei
repressis

MATTHAEVM ANNOTA. 9

repressis primum peccati affectibus terretur, affligitur, cruciatur, anxius fit pro peccato suo, adeo ut sitiatur spiritum iustificantem. Ibi non est peccatori persugium neque quies nisi Christus, in quem si peccatum reiecerit, per fidem aboletur. Duplex est ergo gratiae opus. Primum humiliare, proximum tranquillare, erigere, gubernare. Primum opus facit gratia per uerbum legis, secundum per uerbum Christi. Horror & agnitio peccati ex lege est. Absolutio peccatorum per Euangelium. Primum gratiae opus significatur cum datur, conuertimini: Proximum, & ego conuertar ad uos. Primum opus fit per uerbum Ioannis, proximum per uerbum Christi. Ioannes terret, ut uehementius desideretur Christus. Eadem ergo poenitentia est Ioannis & Christi, opera autem gratiae diuersa. Deus terret per uerbum Ioannis, hoc est legis, & simul impellit ad desiderium gratiae. Christus medetur, alioqui lex sine gratia, aut non afficiat nos, aut ita terret, ut desperemus, ac inuisus nobis fiat deus. Gratia uero primum humilem, desertum, aridum, sitibundum reddit animum, deinde serenat. Propterea Ioannis contio uides quam aspera sit & plena minarum. Ob id sacri scriptores baptismum Ioannis non habuisse remissionem peccatorum, dicunt. Solius enim Christi est condonare peccata, tranquillare conscientiam. Ioannis baptismus non conferebat gratiam, confert autem Christi baptismus. Prophetae ubicunq; gratiam commendant, prius iram & iudicium dei indicant, ita hic Ioannes inquit:

b Securis

PHILIPPI MELANCH. IN
Securis ad radicem posita est.

Ipse vos baptizabit.

Christū baptizare spiritu sancto et igni, significat Christum deum esse, & authorē iustitiæ. Nemo enim baptizat spiritu sancto & igni, præter solū deum. Baptizare autē spiritu sancto & igni, est dare spiritū sanctum. Summa, baptizare symbolū est remissi peccati & pœnitentiæ signū. Credētes sibi Christus seruat, non credentes reijcit. Ipsi enim datum est iudicium.

COLLECTA.

Pœnitētia est peccati mortificatio. Ex lapidibus, id est gentibus. Iam uero & securis & c. id est, de cœlo declarabitur ira dei super uos. Tangit clanculum Iudæos, qui plus fiduæ habebāt in Abraham, quā in eius fidem, & opera fidei. Ventilabrum domini, id est iudiciū. Repurgabit aream suam, id est terram, & congregabit triticum, id est conuocabit electos in gratiam. Paleam autem, id est, non credentes in Christum. Baptismus sine fide nihil est. Baptismus nostrarū tentationū & aduersitatū est ancora.

C A P V T I I I I.

Inserimur Christo per baptismū. Hic uero symbolū est uariarū aduersitatū, quibus perlui & expurgari carnē oportet. Propterea & Christus, qui simul exemplū & author est uiuendi, tentari se permittit, ut auspiciā uitæ nobis in aduersis esse demonstrat. Deinde & ante quā in publicū prodeat, ut doceat
ijs qui

Uis qui praesidi sunt alijs, uarijs esse praeludendū tentationibus. Neq; uero tantū exempli causa, sed & in hoc, ut per hāc uictoriā nos uinceremus: omnes enim uictoriae, omnes triumphī Christi, omnium credentiū sunt: atq; ut mortaliū nemo cauere ullum genus insidiarū queat, nisi uicisset Christus, ita nos modo uinamus nō nisi ipso uictore. Ipse sese nobis donauit, ut praesto sit auxiliū, quoties anxij & solliciti poscimus.

Prināpio quod ductus est à spiritu dei ut tentaretur, ingens solatium est omnibus qui tentantur, diuinae scilicet uoluntatis opus esse aduersitates. Nihil tamen in nos iuris habet demon, nisi deus permittat: neque permittit tentari nos supra quā ferre possimus. Quod ait: Si filius dei es. V. a. frum commentum est quo si non obtemperet tentatori, blasphemus esse, & gloriam dei negare uideatur. Ita nomen dei praeteritur malis conatibus. Hic & nos admonemur, uenturas nomine filij dei insidias, ubi spiritus probandi sunt, num sint ex deo.

Chrysostomus tria genera tentationū esse censet, uentris, uanae gloriae, & auaritia. Verum estimari nō posse crediderim, quā sublimes et arduae insidiae fuerint. Et ut prima sit fames, puto hic cōprehendi oēs illecebras, quae ex creaturis quocunq; modo huius uitae oblectanda gratia oriuntur, nisi & hic fames spiritus adumbratur, quae tentatio fidei est, per quā demon imagines quasdam seu simulachra Christo obicerit cum fide pugnātia, cū inquit: Ecce lapides, hoc
 b 2 est,

PHILIPPI MELANCH. IN
est, crassam imaginationem, & ratioanationem hu-
manam. Respondit autem Christus: Verbo dei, dei in-
quā non hominis, nos ali. Secūda tentatio dei signum
postulat. Qui signa postulant, solliciti sunt de rerum
euentu, atq; adeo prædestinationis cura tenētur. Ter-
tia cadere & adorare demonem, blasphemiae tenta-
tio uidetur, per quam surgunt in nobis affectus qui-
dam nō esse deum iustum, uerum, misericordem. Bre-
uiter, contemptus quidam dei.

Dominum deum tuum adorabis.

lis uerbis exigitur ab homine perfectio, & integra
mandatorū dei obseruatio. Soli deo seruire est abdicar-
tis omnibus creaturis uni deo adherere. Quod quidē
fieri nō potest, priusquā caro nostra prorsus fuerit re-
ducta in cineres. Porro q̄ amor nostri est, quoad uiui-
mus, fieri nō potest, ut nō ex aliqua parte nostra quæ-
ramus. Vnde p̄pheta inq̄t: Quid adhuc claudicatis u-
troq; humero, saliet deo et Baal seruiētes. 3. Reg. 18.

Querūt nonnulli, possit ne opus bonum fieri ex-
tra gratiam? Respondeo: nequaquam, Imò nec in gra-
tia quidem perfectum opus fieri potest. Nam quæ faci-
mus, eiusmodi sunt, ut ferè amore nostri faciamus,
aut seruii metu, quæ uere peccata sunt, quum ita se ho-
mo idolum quoddam statuatur. Solus autem Christus iu-
stitia, uita, pax est, & ueritas: contra, nos mors, peccat-
um, tenebræ, & mendaciū. Nam hæc sunt perizonia
ta quæ è folijs arborum uel amore nostri, aut metu pœ-
næ peccatis præteximus.

Appendix

MATTHAEVM ANNOTA. II
APPENDIX.

Quaecunq; Christus uicit, ita uicit ut nos per eum uincamus. Non enim uiaisset Christus, nisi membra fortiter quoq; uincere uoluisset: ideo quoties tentatio oboritur, ad Christum prouinus, q̄ uictoriae author est, uenit confugiendum.

Sum audisset autem Iesus.

Christus uitandarum sectarum gratia opinor, in Iudaea non antea coepit docere, quam Iohannes in uincula coniectus est. Vidit duos fratres iacientes rete in mare. Retia sunt curae rerum humanarum, quibus relictis secuti sunt Christum.

AUCTARIUM.

Alibi Petrus ait: Tota nocte laborantes nihil cepimus, id est in tenebris, in peccatis, in cupiditatibus laborantes, nullum fructum fecimus. Quoad extra Christum sumus, in tenebris fluctuamus. Veniente Christo si eius nomine rete aquis iniecerimus, piscibus, id est fructibus spiritus illud implemus. Inde territi cum Petro dicimus: Exi a me domine, quia homo peccator sum, qui affectus maior est, quam ut exprimi possit. Lucæ. 5.

CAPIT V.

Contio capituli huius explicatio quæ dicitur diuinae legis est, à qua Christus ob id orditur, quia peccati gratiam facturus uenerat, necessario prius legem proponens, qua condemnat nos, id est, ostendat nos peccatores esse, & indigere gratia sua. Datur enim spiritus

b 3 gratie

PHILIPPI MELANCH. IN
gratia ijs, qui lege terrentur. Consolatur Christus et
cōfirmat, quos lex frāgit. Leges humanæ opus quod-
dam externū imperant tantum, diuinæ uero et spiri-
tum, hoc est affectū exigunt. Ita et duplex est iustitia,
operum externorū, quæ est iustitia legis apud Paulū.
Et iustitia affectuum quæ est iustitia Christi, id est,
quam in nobis facit Christus. Nam cum nō sint in pot-
estate nostra affectus, omnino spiritu coelesti nobis
opus est qui affectus immutet, tēperet ac moderetur.
Iam quando nunquam non saturiunt affectus in nō
bis mali, semper nos diuina lex reos agit, ob id et
semper gratia opus est.

Beati pauperes spiritu.

Prināpio à beatitudine orditur, quod hūc omniū
hominum uota tendant. Nihil enim agimus, quin in-
de nobis bene beateq; esse uelimus, qui philosophiæ
quoque scopus, quomodo scilicet beatos fieri liceat.
Christus beatitudinis uiam atque rationem planè pur-
gnantem cum naturali et philosophicā ratione præ-
scribit. Atq; hic homūculi nosmetipsos ante oculos no-
bis ponamus, spectaturi undiq; et quā miseri, et
quā prorsus peccatum simus, et quanta sit diuinæ
erga nos benignitas, quæ misso in terras filio, tenebras
nostras discusserit. Nulla quippe hominū ingenia tam
perspicua fuerunt, quæ uerā beatitudinis rationē cer-
nere potuerint, neq; assequi, quam uel ipsi præscribe-
bāt. Beatitudo uero in his est, per quæ nobis bene est,
naturæ uero nostræ bene est in uitijs, ideo naturæ pec-
atricis

atricis beatitudo est in uitijs. Hinc ut aliū opes, aliū
 luxus, aliū alia cupiditas trahit, alios alij affectus al-
 liciunt, ita aliorū alia est beatitudo. Philosophi quan-
 dam beatitudinis uiam praescribunt, fictitiā planē. Fi-
 ctitiae enim sunt uirtutes philosophicae. Christus uero
 semel euertit omnes naturae nostrae cupiditates, omnia
 philosophorum commenta, cum diat: Beati pauperes
 spiritu, neq; iter tantum indicat, sed & spiritū imper-
 tit, qui ducat nos. Quod si uerbū Christi quis propius
 intueri uelit, itelliget beatos dici pauperes spiritu, hoc
 est, qui sunt fracto, cōcusso, egro, et cōtrito animo, et
 propē desperabūdo, atq; adeo quorū fiducia in nulla
 creatura, neq; in seipsa est, id qd' alij humilē, abiectū
 q; spiritum uocāt. Horū est regnū coelorum, id est, in ta-
 les effundit deus regnū uirtuū. At nostrae naturae affe-
 ctus ac diuites spiritu, beatos censet philosophia, hoc
 est, animos cupidos magnarū rerū, & sibi cōfidentes.

Pauperes
 spiritu.

Beati qui lugent.

Hic affectus sublimis est. Lugent autem quos ita
 in cognitionem sui coniecit deus, ut in se nihil praeter
 peccatum, maledictionem, & furorem dei agnoscat,
 sic conscientiae mille cruciatus sunt. Sic luxit Dauid
 psal. 76. Renuit consolari anima mea. Sic Iob. 43. In-
 circo me ipsum reprehendo & ago poenitentiam in d-
 nere. In ea afflictione promittit nobis Christus consola-
 tionem, hoc loco cum dicit, quoniā ipsi consolatio-
 nem acipient. Constanter itaq; deo fidendum est, &
 ab ipso expectanda consolatio.

PHILIPPI MELANCH. IN
Beati mites.

Paupertatem spiritus mansuetudo sequitur, hoc est facilitas quaedam & tractabilitas, qua facile semel retusis affectibus nostris, quiduis patimur, facile auelimur ab ijs, in quibus haerebamus. Planeq; hic fructus est uariarum aduersitatum, quibus ita molimur, ut dicere cum propheta libeat: Paratum cor meum, & Bonum mihi quia humiliasti me, & Factum est cor meum sicut cera liquefces, in medio uentris mei. Hominum uero ratio docet beatos esse pertinaces, & sua constanter defendentes.

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.

Inde fit ardens sitis iustitiae, hoc est anxium desiderium gratiae coelestis. Sic psal. 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi, uelociter exaudi me domine, defecit spiritus meus etc. qui psal. totus huc pertinet. Item, Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum ita desiderat anima mea ad te deum fontem uiuum. psal. 41.

Beati misericordes.

Misericordem esse est adiuuare liberaliter re, opere & consilio, quod item citra gratiam fieri nequit.

Beati mundo corde.

Mundi ab impuris affectibus deum uidebunt, hoc est, recta ad deum contendunt, quoniam ij deum uidebunt, id est, opera dei intelligent, ipsius opus in nobis agnoscet. Ingens dei beneficium est opus ipsius in nobis agnoscere, adeo ut ppheta dicat: Adiuua me et saluus ero, &

ero, & meditabor in iustificatiōibus tuis semper. Itē,
In operibus tuis meditabor die ac nocte, q̄ & optime
opus dei agnouit etiā in maledictiōe. 2. Reg. 16. Cū di-
xit: Dominus enī praecepit ei ut malediceret David.

Beati qui persecutionem patiuntur.

Persecutio ideo extremo loco numeratur, quia nō
potest esse iterna pax, nisi fuerit externa persecutio.
Ita persecutio est quasi lydius lapis oīm bonorū ani-
mi affectuū. Nihil enim eque humiliat ac p̄sequutio.

Beati estis cum probra in vos etc.

Ostendit quomodo mundus excepturus sit omnes,
qui uenturi erant ut praeedicarent Euangelium, quomo-
do autem praedicaturi sunt dicitur capite decimo.

Vos estis sal terre.

Hic locus pertinet ad omnes qui docent Euange-
lium. Praecipue autem ad episcopos. Sal rerū scientiā,
lux uitae candorē & integritatem significat. Vtrunq;
autem in episcopo, hoc est, in eo qui plebem Christi re-
git, requiritur. Sal euanesceat, id est desinit esse a sperū
metu aduersitatis, qua calamitate proculcatur uerbū
dei. Lux autē extinguitur, cū nos gloriae nostrae inser-
uimus. Duo ergo hic prohibentur, metus rerum ad-
uersantium, & ne insolentius attollamur.

Ne existimetis q̄ ueneri ad destruere.

His & antecedentibus uerbis admonemur duo in-
primis esse obseruanda. Primū, omnes nos legis uni-
uersae debitores esse, hoc est tam operū quā affectuū.

b 5 Quod

PHILIPPI MELANCH. IN

Quod patet ex Decalogo, ubi præcipitur ne concupiscamus, & alijs pluribus locis, quibus fructus carnis & fructus spiritus numerantur. In primis ad Romanos octauo capite, Vbi affectum carnis mortẽ esse dicit. Maxime tamẽ hoc loco, nõ præteriturum iota unũ aut apicem quin omnia fiant, quod est neminem saluum fore, nisi impleta tota lege, hoc est, nisi ipsa concupiscẽtia & omnibus eius fructibus radicitus sublati. Idem docet Paulus ad Roma. 6. compendio legem perstringẽs. Idem Christus: Nisi quis abneget semetipsum. Neq; est discrimen hoc loco ullum, inter præcepta & consilia. Omnes affectus qui hic exiguntur, lege præcipiuntur. Deinde quod Christus dicit se uenisse ut cõpleatur lex, idẽ est quod Paulus ait ad Roma. 3. non aboleri legem sed statui. Hoc est, Christum dare spiritum, per quem affectus nostri immutentur, & rapiãtur ad faciendam legem. Postea si quid delinquitur, confugientibus ad Christum per illius nomen cõdonari. Ita Christus implet legẽ. Sic & Paulus ait: Christum esse finem legis, quod & spiritum gratiæ dat legis factorem, & hostia est pro delictis nostris.

Quisquis igitur soluerit,

Minima peccata intimos affectus animi uocat, magis consuetudine loquendi, quàm quod minima uocari debeant. Sic & hodie discrimen faciunt inter peccata mortalia et uenialia. Cum tamen omnis affectus concupiscentiæ sit peccatum mortale, ad Ro. 8. & Iacobi. 1.

cobi. i. Atque ijs qui sunt extra spiritū gratiæ, omnia sunt ad mortem. Iis uero qui sunt in Christo, affectus non imputantur, modo non dent locum illis per consensum, sed aduersum eos dimicent. Ro. 8. Nulla condemnatio ijs qui in Christo sunt. Mādāta minima, affectus & cogitationes sunt. Minimus uocabitur, id est non uocabitur in regno cœlorum.

Minimus uocabit̃ in regno celozū.

Et hic locus perfectionē exigit à nobis, & mox in sequētibus Christus pharisaicā iustitiā reijcit, exigens integram iustitiā spiritus, hoc est affectuū. Est autem iustitia pharisaica simulatio operum externorum, quæ fiunt humanis uiribus, metu legis, siue affectatione cōmodi. Iustitia uero spūs est liber impetus ac raptus ad bona, siue noui affectus, quos in nobis deus contra naturæ affectus creat, quæ iustitia contingit nobis per Christū, ut quisquis affectus in suo genere acer ac uehemēs est, ita cū eo dimicādū est per nomē Christi.

Iustitia duplex.

Non occides.

Christus uniuersam legem ad affectus transtulit, ut homiāda appellatione primum cōtinentur, qui re ipsa cādē faciunt, deinde omnes qui affectu, hoc est, irascuntur, aut oderunt fratres, id est quencunq; hominem, sicut Ioannes dicit: Qui odit fratrem suū homiāda est. Tertio qui duri sunt & inexorabiles, contemptoresq;. Quarto conuiciatores, calūniatores, et id genus alij. Obseruabis autē eam ipsam pœnā comminatam

1. Ioan. 3.

PHILIPPI MELANCH. IN
minatam esse irascentibus, quam lex infligit occiden-
tibus. Tertius gradus præcepti huius quo prohibemur
fratribus racha dicere, signū uidetur rancoris signi-
ficare. Vt sicut superiori gradu mandauit non irascen-
dum esse, ita hic quoq; signa rancoris deponenda. Mi-
hi uero in uoce racha uidetur esse contemptus, & la-
tenter significari, ut non solū homicidæ sint, qui ira-
santur aut oderunt, sed etiam qui adeo duri sunt, ut
reijāant hominē à se, quem odisse uideri nolint. Qui
affectus proprie superbiorum iustitiorum & po-
tentum est. q. d. quid mihi cum hoc homine? Minor
est atq; adeo uilior quàm quod uniri cum eo debeam.
Imperat ergo hoc loco, ut simus fāciles, comes, commu-
nes omnibus, ne psonas acceperimus. Exhibeamus nos
benignos & placidos inferioribus, qui nostra opera
libenter uterentur. Non igitur satis est non irasā, sed
opus est interim illi quoq; quem non oderis, te facilem
præstare beneuolumq;. Nec censerī possunt peccata
uenialia, si huiusmodi præcepta transgrediamur. Nē-
pe quæ nos reos faciunt iudicij, id est, cōdemnationis
& mortis. Neque enim iudicium, nisi pro condemna-
tione acāpitur. Vt satis cōstat, ubi dicitur: Quisquis
occiderit, obnoxius erit iudicio, quam ipsam poenam
Christus irascenti infligit.

Vocabulum gehenna significat locum supplicij. Est
autem inde factum, quod prope Hierosolymā fuit lo-
cus quidam, quem habitabant filij Ennon. In eo sole-
bant sacrificare humanis hostijs iudæi, propter qd
flagitium

MATTHAEVM ANNOTA. IS
flagitium comminbatur deus per prophetam, & il-
lic se ocāsūrū Iudæos: inde pro loco supplicij usurpa-
tum est. Ge autem Hebræis uallem significat.

Si obtuleris munus tuū ad arā.

Operum quedam necessaria sunt, quedā nō sunt.
Necessaria sunt, quæ lege diuina mandantur. Nō ne-
cessaria, quæ in nostro arbitrio posita sunt. Est igitur
perpetua regula, nullum opus non necessarium uale-
re, nisi prius necessarium absolueris, sicut & infra cō-
pi. 23 scribitur. Ve uobis scribæ & pharisei, & hy-
pocrite, qui decimatis mentham, & anethum, & cy-
minū, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudiū,
ac misericordiam, & fidem. Breuiter sicut omnis lex
superior, est regula inferioris, ita moralia ceremonia-
libus præferenda sunt.

**Nabeto beneuolentiā cū aduersario
tuo cito ꝛc.**

Aduersarius hoc loco Græcis significat eum, qui ἀντίδικος
cum altero iudicio contendit, ut non solum sit epilo-
gus superiorum, sed mandatum poculiariter pertinēs
ad iudicia. Nō enim licet contendere iudicio. 1. Corin.
6. Iam quidem omnino delictum est in uobis, quod li-
tes habetis inter uos inuicem, cur non potius iniuriā
patimini? cur non potius damnum acāpitis? Nec pro-
pterea sublati sunt iudices. Est enim in ecclesia pote-
stas siue gladius in iudicium, hoc est ad coërcēdos ma-
los. Vnde non licet priuatim ulli contendere iudicio.

Sed Magi

PHILIPPI MELANCH. IN
Sed Magistratus excubet & uigilet, ne quam iniuriã
à malis patiantur boni.

Non cõmittes adulteriũ.

Iterũ docemur lege exigi affectus, non enĩ simpliãter
diat q̄ alterius uxore cõspexerit, sed adiãt insup, ad
cõcupiscẽdã cã, iã adulteriũ cõmisit cũ ea in corde suo

Quod si oculus tuus dexter ꝛc.

Poteris & p
oculum affe/
ctum & con
cupiscentiam
accipere.

Oculus cõsultor siue doctor est, qui si scandalo tibi
fuerit, hoc est, si cõsuluerit, quod est præter mãdatiẽ
diuinum, erue illũ, & abijce abs te. Deinde manus de
xtera significat amicum charum, qui si impellat nos
ad opus aliquod contra mandatũ dei, reiãendus est.
Hic locus obijciatur humanarum legum studiosis, pot
tissimum ijs, qui conantur quæq; pro sua libidine sur
sum deorsũ uersare, nihil curantes ijs suis tradi
tionibus (si fieri possit) uel Euangelium interãpi.

Dictũ est aut: Quicumq; repudia. ꝛc.

Diuortium magis esse nomine quã re uidetur,
ubi segregatur uir et mulier, ita ut neutri liceat aliĩ
cõnubio se obstringere. Ideo ius est dimittẽti uiro aliã
ducere, aut dimissæ mulieri aliĩ nubere, nisi ille arca
tur, qui in culpa fuerit, quod prius matrimoniũ solu
tum est. Verũ, nec id fieri debere opinor, nulli planẽ
pœna impossibilis iniungẽda est, qualis esset coelibat
us in illo, qui non posset capere uerbum istud.

Non peierabis: sed persolues dño ꝛc.

Iurare est deum testem adhibere. Ius iurandi reli
gio in eo

MATTHAEVM ANNOTA. 16

quo in eo est, quod ut deus uerax est, ita nos uerū pollicemur. Ergo qui uiolat iusiurandum, ueritatem dei negat, et non solum contra secundū praeceptum, sed et contra primum peccat. Imò secundū praeceptum in primo proprie cōprehenditur. Verum quia periurium tam execrabile est, duobus praeceptis prohibetur. Deinde tantum flagitium est, ut satius sit omnino non iurare, quàm peierare aliquando.

In hanc sententiam exponunt aliqui, quod hoc loco scriptum est, non iurandum esse, admonitionē esse, qua iurandi cōsuetudo temperetur. Ne quādo id quod in procliui est peieremus. Aug. sic cum alās, tum in libro contra Faustum Manichaeum unde uigesimo, capi. 22. Item quia peierare graue peccatum est, non iurare autem, sicuti uerum iurare nullum peccatum est. Sed longius remotus est à false iurando, qui nec iurare cōsuevit, quàm qui uerum iurare procliuis est. Maluit nos dominus & non iurantes, non recedere à uero, quàm uerum iurantes propinquare periurio. Itaque apostolus in sermonibus, quos habuisse narratur, nūquam iurauit, ne iurandi cōsuetudine uel nescius in periurium laberetur. In scripturis autē, ubi est cōsideratio maior, pluribus locis iurasse inuenitur, ne quis quā putaret, etiam uerum iurantem peccare, sed potius intelligeret humanae fragilitatis corda, nō iurādo à periurio prorsus cōseruari. Sententia itaq; Augustini est iurandi consuetudinem interdictam esse, iurare non item. Verum si liceat hunc Evangelicum locum paulò

PHILIPPI MELANCH. IN
paulò latius explicabimus. Primum ut uniuersa lex
affectum imperat, ita & hic affectum iurandi prohibet
Christus, ut & animis simus adeo candidis, simpli-
abus, minime suspiciosi, ut libenter alijs credamus ne
cuiquam extorqueamus iuramentum. Et ipsi semper
uelimus non iurare, propter reuerentiam diuinæ ma-
iestatis, coram qua non possumus non mendaces esse.
Hoc uero & sequentia indicant. Porrò scilicet quod
ultra hæc adiungitur, ex malo proficiscitur. Vbi in
Græcis est πονηρὸν quod prauum, malitiosum, sini-
strum, iniquum significat. q. d. si ab alijs extorqueas
iuramentum, uel ipse facile præstes, animo sis, neces-
se est, suspicioso, diffidente, malitioso & leui, non re-
uerenti ueritatis diuinæ.

Deinde quæ prohibentur, quedam secundum na-
turam suam adeo mala sunt, ut bene fieri nõ possint,
qualia sunt adulterium, incestus &c. Quedam con-
siderata cum superiori lege (ut occidere hominem, cũ
eo, quo uult deus gladio fontes puniri) benefieri pos-
sunt. Ita iurare non licet, sed comparatum cum supe-
riore lege, puta, unum cole deum, id est propter glo-
riam dei, aut ut diligas proximum tuũ sicut teipsum,
id est propter necessitatem proximi, uel etiã sui ipsius,
si extorqueatur, iurare licet. Dico autem propter ne-
cessitatem proximi, si extorqueatur, quia tũc interest
gloriæ diuinæ, ne ueritas obticeatur, & opprimatur.
Sic Paulus iurauit aliquoties in epistolis suis. Refere-
bat enim gloriæ dei bene sentire de Paulo, gentes &
Iudæos.

Iudeos. Sic & saepe prophetas iurasse constat. Refert enim gloriæ diuinæ, credi uaticinium dei. Male ergo propter temporalia iuratur, quia in illis nulla tāta necessitas est, ut, quæ uindicare prohibemur, quoquomodo pro illis necesse sit iurare. Secus si agitur negociū dei.

Item hic obiter admonendū est, quod quidam pro iurandi licentia adducunt ea, quæ ad Heb. 6. ponuntur. Omnis controuersia finis est, si accedat iusiurandi confirmatio. Argumentum esse à simili, ubi argumentatur Paulus à uulgari hominum consuetudine, & argumenti non refert, siue consuetudo bona sit siue mala. Itē refert argumēti, quod cōseruetur id, qd iureiurando addictum, siue peccet qui iuret, siue non. Præstandum enim est quod iuratur, nisi rem illiatam quis iuret, ut occidere proximum, & huiusmodi.

Oculum pro oculo.

Et hæc lex ad affectus pertinet, ut animis simus adeo tolerantibus & equalibus, ut non solum illatā iniuriā benigne feramus, sed & laturi simus, si quid grauius inferatur. Adeo nos oportet ab omni rerum humanarum affectu, cura, & gloria liberos esse. Neq; uero periculum, ne resp. periclitetur, sublato uindictandi iure, licet enim fontes punire, & de rebus sublatis decernere, hic uero statuitur, ne quis alterum accuset priuata iniuriæ, tamē interest magistratus, ut eū qui intulit iniuriā, puniat, aut res ablatas tibi restituat. Sunt enim magistratus in ecclesia, propter puniēda peccata

PHILIPPI MELANCH. IN

Et Christiani magistratus est anteuertere delationes & accusationes. Breuiter, huius legis amussis charitas est, quæ nõ querit quæ sua, sed quæ aliorũ sunt. Illata est iniuria, patere et minoris puta, quàm ut propter eam commune charitatis uinculum soluas. At si iniuria communem ciuitatis statũ uiolat, accusa, modo salua sit charitas. Diuersa sunt itaq; mādata, Ne uindices, & puniri fontes, quorum utrunq; conseruā dũ est: ne uindices, priuatim ad singulos pertinet: puniri fontes, ad magistratus. Sic Petrus Ananiam puniuit. Sic Iudæis mandatũ erat Chananaeas occidere. Sic prophetae passim imprecantur populo, propter crimẽ impietatis. Propter impietatem & Helias sacerdotes Baal occidit. Vide Aug. cõtra Manichæos tertia parte.

3. Regũ . 19.

¶ Detenti abs te dato.

Et hic locus de mutuo, ad communionem Euẽgelicam pertinet, quæ in spiritu & affectibus consistit, ut ita possideas opes, ut eas pro fratrum necessitate cuique libenter impertias. Nam tantũ ex ijs alijs debes, quantum tibi. Et opes à deo tibi datas memineris, nõ tui, sed fratrum causa, & ut alijs suppedites, alijs hac parte inseruias, sicut omnia bona, non propter nos, sed ut alijs seruiant, cœlitus dantur, ad Rom . 12. Dicis, actum est de re mea, si mea omnibus pariter permisero. Respõdet Paulus 2. Corinth. 8. Nõ ut alijs sit remissio, uobis autem tribulatio. Obserua igitur rerũ communitatem non in eo esse, quod quis fortunas suas
in omnes

in omnes passim semel dilapidet, sed quod egenos ad laborem impotentes, ne famem aut sitim patiantur, eripiat. Imò mandatum est cuius, ut laboret, ut curet rem, nepe seruiturus alijs. Huc pertinet locus ille. 2. Theß. 3. ubi temere mendicantes prohibentur. Deinde in eo est rerum communio, ut curatas per te opes subministres necessitati aliorum. Non est igitur Euangelica communio paupertas illa fictitia cœnobiorũ. Ita lex diuina imperat, spiritui omnia esse communia debere, & tamen permittit iure humano alias alijs possessiones assignari propter malos. Sic Aug. iure humano dicimus, hæc uilla mea est, nō diuino.

In lege, Nō occides, hæc insunt. Non ledere si non sis læsus. Deinde, nō ledere grauius quā sis læsus, nō ledere tantum quantum sis læsus, omnino nō ledere, atq; adeo non indignari, ut malis amplius lædi, nō auersari lædentē, postremo diligere lædentes. Ita in lege, Nō furaberis, ne cui auferas per vim, ne contendas iudicio, ne insidieris possidēti, ne inuideas locupletiori, cōmunica, imperti ei, q nō habet, et sic de reliquis.

Iustitiam facere coram CAPVT VI.
 hominibus, complectitur primo uanæ gloriæ studium, deinde metum legis, cōmodi amorem, itē uoluptatē quā capimus ex rebus (ut uidentur) bene gestis: postremo, fiduciam in opera. Hæc simul hic prohibentur. Potissimum autem fiducia in opera, quæ uere est idololatria quædam, cum in creaturas, & non potius in solam dei misericordiam confidimus: cum & ope-

PHILIPPI MELANCH. IN

ra adeo nihil mereantur, ut ne debitum quidem persoluant. Superiore capite, internos affectus exigi docuit, hoc sexto, qualia debeant esse externa opera prescribit, quæ secundum internos affectus uideantur, è quibus nascuntur opera uel bona uel mala.

Pater noster qui es in caelis. &c. De oratione dominica, si uidere quid cupis, Lutherum adi, qui in hanc ut non admodum exiguum, ita non poenitendum scripsit commentarium. Nolo ego Iliadem post Homerum scribere.

Adoro cum ieiunaueritis.

Et in ieiunio gradus quidam uitiorum uitandi sunt, scilicet uana gloria, commodi studium, operum fiducia. Ceterum labor externus est ieiunium, qui per sese nihil ualet, nisi accommodetur carni domandæ. Sicut ad Timoth. Paulus: Abstinentia ad pauca utilis est, pietas ad omnia. Est & ieiunium internum, quod abstinet à peccando, imperat cupiditatibus. Præterea est & ieiunium quoddam spiritus sitientis gratiam, quæ sitis oritur in nobis ex eo, quod cernimus impares nos esse uincendo peccato. Itaque qui cum peccato suo non dimicant, saturo spiritu & fastidiente gratiam, non recte ieiunant.

Lucerna corporis oculus est.

Omne opus externum eiusmodi est, qualis est affectus internus, nam id oculus significat. Deinde ut interest inter oculum simplicem & non simplicem, ita interest inter bona & mala. Oculus autem simplex est affectus, qui rectè tendit ad deum, ad humanas cupiditates declinans

MATTHAEVM ANNOTA. 19
tes declinans minime. Oculus uero nequam uel mali-
tiosus, affectus sinister est, qui non rectè ad deũ con-
tendit, sed diuertit, declinat ad creaturas, qui affectus
proprie naturæ humanæ est. Impossibile est enim,
quin se maxime diligat homo, cum deum non diligit.
Proinde & oculus simplex deum tantum querit, oca-
lus uero nequam suus, licet in speciem uideatur deum
querere, cum affectatione commodi id faciat. Constat
ergo hoc loco, nihil interesse inter opera bona & ma-
la in speciem. Sed omne aut bonum esse & oculi sim-
plicis, aut malum & oculi malitiosi, id est, affectus ne-
quam & maligni.

Nesciat sinistra tua, id est, cupiditas animi. Dexte-
ra tua, id est, dexter & rectus animus.

Eleemosyna tua sit in occulto &c. id est, in synce-
ro affectu spiritus. Videt in occulto, id est, qui uidet
corda & affectus. Cum oraueris &c. id est, qui perso-
natis animis fundunt preces.

Benigne Christus dissuadet, ne spiritum turpi cu-
piditati accommodemus, itè ne impijs precibus oremus.
Nō orate ut soliti orare, ut in hoc uideamini aliquid
boni agere. In angulis, id est, in publico. In conclauis,
id est, in spiritu ora, nec locū prebe affectui carnali.

Primum quando orare uolumus, sunt preces quas
concilient nobis nomen dei amabile, suauis, iucundum.
Pater noster scilicet, qui es cœlestis, qui es auctor uitæ
et bonitatis. Sanctificetur nomen tuum, id est, ueritas
& bonitas tua fiat pura, sancta, ex nobis erga te. Pa-

c . 3 nem no

PHILIPPI MELANCH. IN
nem nostrum, id est, doctrinam celestem, corpus Christi
sit salutare nobis. In tentationem, id est, ne patiare
nos seduci astutis demonum. Libera nos &c. id est,
ne patiare nos succumbere malo. Voluntas nostra pec-
catum est, dei uero spiritus.

Nemo potest duobus dominis seruire

Leuit. 19.

Illud diligenter aduertendum est, quod in omnibus
legibus perfectionem exigit Christus. Porro eximit hic
studium glorie, opum, & auaritia. Illud etiam considerandum
est, impossibile esse humane nature, duas res &
contrarias simul diligere. Non licebat per Moysen diuer-
sa semina spargi in eodem agro, qui typus illam perfe-
ctionem, que hic exigitur, adumbrat. Celebris senten-
tia est, quod quisque amat ac metuit, hoc illi deus est.

Ne sitis solliciti uite vestre.

Non dicit, non laboretis, quippe qui maledicto etiam
ad laborem cogimur. Gen. 3. In sudore uultus tui uesceris
pane tuo, sed affectum eximit, ne scilicet anxie hære-
amus in opibus, nec studio inani ponamus spem in
diuitias, cum pater ille celestis ipse suorum curam habeat

Ne sitis solliciti in crastinum.

Hoc est, non tangat uos affectus futuri. Christus
precepit, ne solliciti simus in crastinum. Verum obstre-
pit hic humanus affectus, et diffidentia quedam, qua
ueremur celum ruiturum, si nostra largiamur pauperi-
bus, aut si non totis animis hæreamus in questu fa-
ciendo, quos proprie Christus canes et porcos dixisse
uidetur,

Canes &
porci.

MATTHAEVM ANNOTA. 20
videtur, quo monet sinendos esse, q̄ sensui carnis nō
imperāt, aut maliciosam istā affectionem nō exuunt.

CAPVT VII.

Petite et dabitur vobis.

Amplificatione quadam iubet Christus petendum
ut declaret nobis, nunquā frustra casuras nobis preces
nostras. Iam in nobis sitū est, ut exaudiamur, si in spit
ritu & ueritate oremus, hoc est, si affectu & confi
denter, ita quod nihil dubitemus impetraturos nos, id
quod petimus, qua fiducia (ut obiter dicam) omnia
sacramenta operantur gratiam. Sic absoluti à peccat
tis tranquillamur. An quisquam uestrum homo &c.
qui si filius eius petierit &c. Ab exemplo arguit, quod
omnes simus filij dei.

Omnia quecūq; uolueritis ut uo. &c.

Epilogus est omnium legum Christi. Est autē lex
sententia qua recta iubentur. Legum alia sunt positi
uæ, alia naturales. Positiuæ rursus sunt aut diuini
æ aut humane. Naturales sunt sententiæ quaedam si
ue cogitationes, quibus assentiuntur omnes homines,
ut in speculabilibus sunt quaedā principia natura nota,
Totum maius esse parte: Ita in agendis quaedam
sunt primāpia, natura nota, Sobolem alendā esse. Est
& naturalium legū ordo quidam, ualetq; in ijs quod
in omnibus legibus, ut scilicet superior temperet infe
riorem & corrigat illam. Lex prima, Cole deum. Se
cunda, Tuere uitæ cōmoda. Tertia, Gigne. Quarta,

Leges natu
rales.

c 4 Nutri

PHILIPPI MELANCH. IN

Nutri sobolem. Quia uita commoda non possunt nisi hominum usu conseruari, consequitur hominem hominis causa genitum. Quinta, Homo hominis gratia genitus est, ergo debet homo homini quantum sibi. Sexta inde sequitur, Quod tibi fieri non uis, alteri ne feceris. Septima, Quia homines natura consociati sumus et perfectissima coniunctio est, communis usus omnium rerum. Verum cupiditate non permittente, ut omnibus rebus ita communiter utamur, ideo lex illa septima, superiore aliqua temperanda est, & corrigenda, scilicet ut ipsa abolita aut mutata, adhuc tamen conseruentur commoda uitae, rebus scilicet diuisis, ut sit suum cuique. Octaua, Diuisionem autem rerum temperet haec lex, ut sit mutuus hominum usus. Ergo rursus quantum rerum dominia distincta sint, tamen res ratione et modo aliquo communicanda sunt, inde commercia hominum, atque uarij contractus instituuntur.

Per arctam portam, qua nos introire uult, nihil aliud intelligitur, nisi prorsus diuersa mandari a lege, quam ferant affectus, aut nostrae cupiditates.

Attendite a falsis prophetis ꝛc.

Pseudopphetas uult nos cauere. Sunt autem ij qui humana docent, ritus ceremoniarum, & commentitias suas fabulas. Veri autem, qui Euangelium, et ea quae Christus docuit, praedicant.

Omnis arbor que non facit fructum ꝛc.

Fructus alios bonos esse, alios malos, notum est,
de quibus

MATTHAEVM ANNOTA. 21

de quibus uide psal. Beatus uir &c. Non quisquis dicit mihi domine domine, id est, non omnis qui legem in speciem facit, & externo tantum opere: ij enim iniquitatis operarij sunt.

Qui edificauit domum &c.

Aedificium est duplex, alterum in Christum, quod contra insultus demonum ualet. Alterum in harenam, ex qua profluunt nostra & impia & peruersa opera, ut nihil magis impium sit, quam non in misericordiam dei confidere, sed hominem in suis uiribus, & animam & fiduciam ponere.

Obstupuerunt turbe super doctri. &c.

Verbum obstupuerunt eò referri potest, quod legem hactenus Christus praedicauit, ut territi sint, quia legis est terrere. Iam uero & hic conuenit obseruare quam efficax res sit uerbum dei, & multum adeo inter uerbum dei, & uerbum hominum interesse. Proinde ecclesijs potes istud uerbum dei praedicandum, non fractum & elumbe hominum uerbum. Haec omnia non sunt consilia, ut aliqui uolunt, sed praepcepta omnibus.

CAPVT VIII.

Et ecce leprosus accedens.

OMnes historiae Christi sunt sacramenta, id est, promissiones, quibus certi sumus deum datum omni credenti gratiam. Caterum non temere hoc exemplum primo loco commemoratur, in quo est sollicitatio Christi, quod uelit mundare leprosum, ut fide

c s omniū

PHILIPPI MELANC. IN
omnium supplicantium confirmet. iam quod dicit leprosus: Domine si uis, potes me mundare. Palam est hunc credidisse, quia dicit, potes. Quod uero dicit, Si uis, uox est reijciētis uoluntatem suam in uoluntatem diuinam. Sic enim orandum est omnibus nobis, & hac fiducia, quod speremus Christum daturum quicquid petimus, modo in spiritu, hoc est, si fuerit è re nostra, & gloria domini. Perinde ac puer, qui à patre charo aliquid petit, non dubitat, quin sit impetraturus, & tamen omnia patris relinquit iudicio si conueniat, quod petijt.

Nunc quod Christus dicit: Volo, Id facit non propter solum leprosum, sed ut multorum succurrat confidentia, ut certissimi sint, uelle Christum seruare, qui cunq; in ipsum per fidem se coiecerint.

Tetigit illum.

Quod tetigit leprosum contra legem, postea uero iuxta legem ad sacerdotes misit, id fecit, quo ostenderet ceremoniarum leges uiolari quidem posse, uerū ob necessitatem proximi. Errant qui hoc loco, nescio quid de confessione somnient. Vide Luth. in postilla euangelij huius.

Adorro cū ingressus fuisset Be. Cap.

Sicut superiore exemplo Christus pollicatus est uelle, ita & hic pollicetur se cum uenerit medicaturum. Deinde quomodo ueniat ac mederi soleat, declarant uerba illa, Domine, non sum dignus, ut tetigero
meum

meum subeas. Imò tantum dic uerbū. Venit enim per uerbum, Deinde, me detur fide, dicens: Sicut credidisti fiat tibi. Quæ omnia huc pertinent, ut commendatior nobis fides sit, et historiã euangelicã complectamur, ut arrã et pignus salutis nostræ. Qd' hic pro famulo sollicitus est, in eo obserua, alienã fidẽ pro hominibus ualere & efficacẽ esse. Sic hodie aliena fides satisfacit in baptizãdis pueris. Quod diat, Ego sum homo &c. Cõparatio est & argumentũ à minori. Si quidẽ ego possum uerbo efficere, quod uolo apud meos, quanto magis tu? quasi dicat, quomodo faciat, ut iubeo, seruus meus, ita quæ tu iusseris, omnis creatura.

*Aliena fides
efficax.*

Abulri ab oriente ⁊ occidente.

Ad uocationem gentiũ pertinet. Filij regni eijciuntur foras, id est Iudæi, qui erant populus electus. Porro Centurio, qui adiit eũ, præfectus seu tribunus erat in Capernaõ, quæ ciuitas gentium erat.

Preceptor sequar te quocunq; abie.

Posteaquã pollicitationibus quibusdã Christus se nobis seruatorem exhibuisset, exempla quadam uocationis commemorantur, quæ ad nos pertinent. Primum scribæ cuiusdam, qui cum non esset uocatus, ait se sequiturũ Christum. Hunc Christus repudiat. Non enim uocati sunt, qui suis cupiditatibus Christi negotium prætexunt, qui ut suum negotiũ agãt, Christum simulant, atq; adeo humano affectu pijsunt. Liberum spiritum exigit Christus, in nulla creatura hærentem.

PHILIPPI MELANCH. IN

hærentem. Propterea respondet scribæ.

Uulpes foueas habent.

Id est, tam abesse oportet à Christiana mente cupiditatem omnem, ut ne sit usquã, ubi caput reclinet. Præterea uulpes foueas habent &c. Hic reijât à se omnem simulationem. q. d. quære aliud latibulũ. Christus non est specus uulpiũ, id est, adulatorum.

Alius de numero discipulorũ suo, &c.

*Altero exemplo uocatus quispiam describitur. Sed in hoc hæret adhuc affectus humanus, ut spes nobis fiat, non reijãdos nos, etiam si aliquo adhuc affectu humano laboremus. Sed obiurgat tamen Christus, ut declaret se uelle liberum & purum animum, ab omnibus humanis, quantumuis pijs affectibus. Tertio exemplo, quod apud Lucam in fine capitis noni referatur. Offert se Christo quispiam non uocatus, qui ait, se sequuturũ Christum prius ualedictis amicis, huic terribili uerbo respondet: Nemo qui manu sua admo-
ta aratro, respexerit à tergo, aptus est regno dei.*

Et cum esset ingressus nauim.

Admonet in aduersitatibus, quas à mundi tyrannide patitur homo, fortiter persistendum esse, nec statim trepidandum, si non continuo asserat nos Christus in tranquillitatem.

COLLECTA.

*Christus nõ nobis ut carnifex, ut iudex, ut uindex, sed ut author salutis, cõdonator criminis, qui nos per
spiritum*

Spiritum suum iustificet, ostenditur.

Vita Christiana in tribulationibus, in persecutio-
nibus, in quibus uarijs procellis demonum sita est.

In hac uita duo precipui nobis aduersarij sunt:
Alter demon, qui sedulo nos in laqueos allicit. Alter
caro, cum nostris cupiditatibus seruimus.

Nemo tam bonus est, qui non sit uarijs peccatis ob-
noxius, ideo nobis mali homines ingeruntur, ut sint
monitorium signum, nos à fœdis abstrahendo, ne quan-
do in sententias animi diuersas prolabamur.

Quid timidi estis.

Hoc loco increpat eos, qui non forti animo ferunt
iniurias hominum, impatientes item ac lapsantes.

Mare, uenti, tempestates mundi significant.

Filij regni sunt qui humana curant, & que dei
sunt respuunt, imò plus operibus suis quàm fide inni-
tentes. Porci, id est, immundi homines.

CAPVT IX.

Solius diuinæ potestatis esse constat peccata re-
mittere. Itaque cum Christus peccatum remitte-
ret, uisus est scribis blasphemare, quod in hoc dilige-
tius commemoratur, ut sciamus à deo iam potestatem
traditam esse homini, remittendi peccata. Postea enim
diatur: Turbæ quæ uiderant, admiratæ sunt, & glo-
rificauerunt deum, qui dediſet potestatem talem ho-
minibus.

Quæ sic intellige. Deus primum terret peccatorē,
& ostendit illi peccatum suum, anxiumquæ reddit. Ve-
rum ne

PHILIPPI MELANCH. IN

rum ut is qui territus est, certus sit peccatum suū sublatum esse, data est potestas ecclesie remittendi peccata, hoc est, declarandi homini anxio, quod peccatū suum sit certo remissum.

Et preteriens Iesus illinc vidit ho.

Sicut superiori exemplo pax promissa est cōscientijs credentium, ita hoc exemplo declaratur nobis bonitas Christi, quæ non solum oblatos curat, sed auertit, & ultrò peccatores ad se conuoat, quo spem & fiduam nostram confirmet. Duplex autem beneficium Christi hic obserua. Alterum est condonatio delicti, alterum euocatio è medio cursu delicti. Deinde in hoc exemplo polliatatio quedam est, qua Christus peccatoribus omnibus cōmendat benignitatem, cum dicit: Non est opus sanis medico, sed ijs qui male habēt

Non veni ad vocandum iustos.

Duplex est iustitia. Quedam est operum externorum quæ fiunt ex nostris conatibus. Hæc inefficax est ad mutandos affectus nostros, incerta & penitus inconstans. Neque enim prohibere potest, qui sæpe ac sæpißime in affectus prolabatur homo. Altera diuina, qua nos deus iustificat, ea est confidentia in Christum, qua illi nos peccatores offerimus purgandos & seruandos. Non uenit itaq; Christus ad uocandum iustos, id est suæ confidētes iustitiæ. Sed peccatores, hoc est, desperātes ab omnibus uiribus et conatibus suis. Id quod & Paulus in. 10. ad Ro. 1. ait: Ignorātes deī iustitiam,

Iusti.

Peccatores.

Id quod & Paulus in. 10. ad Ro. 1. ait: Ignorātes deī iustitiam,

iustitiam, & propriam iustitiam querentes constituere, iustitiae dei non fuerunt subditi.

Misericordiam volo et non sacrificium.

Misericordiam, id est, beneficentiam uolo. Significat autem sacrificio, opera non necessaria: misericordia uero opera necessaria, quibus inseruitur proximo, et prescribit regulam. Opera non necessaria nihil ualere, nisi prius opera necessaria persolueris. Id quod & alias dicit: Prius reconciliandos esse fratres, postea offerendum.

Nullus mittit assumentum panis ru: &c.

Hoc obliquo sermone Christus phariseos perstringit. q. d. sensu carnis induruiatis, & magnificatis opera ceremoniarum uestrarum. Proinde, non proficero, etiam si dicam, quare non ieiunent. Res per sese media est, quanquam uos non ut mediam, sed bonam et necessariam facitis. Ego autem doceo, nec bonam nec necessariam esse. Quam nouam doctrinam, ueteri sensui carnis uestrae non assuam, ne offendat nouitas. Quin oportet ad nouam doctrinam meam, penitus nouos spiritus afferre. Caterum sequentibus exemplis exploret & obseruet quisque suos affectus.

COLLECTA.

Matthaei uocatio est omnium peccatorum ex telonio, id est, ex peccatis ad salutem uocatio, et uocatione Matthaei significatur, nos a deo nullis nostris meritis uocari.

Iustitia humana est species quaedam operum, ut non furari,

rari,

PHILIPPI MELANCH. IN

rari, non mœchari, quæ opera non præstant, ut intus
puri reddamur, & uitam contemnamus, ne inada-
mus in peccatum. Præterea non præstant ardentem spi-
ritum in Christum.

Fimbria uestimēti, est gustus bonitatis Christi, per
quem liberamur ab affectu impietatis.

CAPVT X.

Sacerdoti-
bus deberi
uictū, sed
quibus.

Satis constat ex hoc loco & ex epist. Corinth. i.
Scap. nono, ubi dicitur: An nescitis, quod ij qui in
sacris operantur ex sacrificio uiuunt, deberi scilicet
pastoribus atq; adeo ijs, q in ministerio ecclesiæ sunt,
uictum & honorem, propterea quod publicus ipso-
rum usus est. Consequitur igitur, quod quorum non
est publicus usus aliquis, illis non deberi alimentū,
eo quod annexa conditio est, si operentur. Proinde
qui pretextu religionis saginantur, excusari quomo-
do possint, non uideo. Constat quidem in. 2. ad Theß.
epist. ca. 3. quosdam pari pretextu consuluisse uentri
suo, quibus sic ait Paulus: Audimus enim quosdā uer-
santes inter uos inordinate, nihil operis facientes, sed
curiose agentes. Iis autem qui sunt huiusmodi, præ-
cipimus & obsecramus per dominum nostrum Iesum
Christum, ut cum quiete operantes suum ipsorum pa-
nem edant. Medicare igitur citra necessitatem quo-
modo liceat non uideo.

In uiam gentium ne abieritis.

Misit Christus discipulos in solam Iudæam, quod
mysterium redemptionis nostræ non deberet uulga-
ri in

ri in alias gentes, nisi prius Christo glorificato. Profē
cti autem praedicate dicentes, appropinquauit regnū
coelorum, quae est redemptio uestra, iam olim patribus
uestris per prophetas promissa. Excutite puluerem pe
dū uestrorū, id est, accingimini ad iter, expedite uos.
Solemus enim eo paratiores & promptiores esse ad
iter faciendum puluere pedum excusso.

Estote prudentes.

Quemadmodum serpens colligit se in gyrum ac
circulū, ne quoquo modo caput offendatur. Ita nobis
quoq; faciendum est, ut tueamur caput nostrum, quod
fides est, reliqua eueniant utcunq; phas sit.

Non ueni ut mitterem pacem: sed gla

dius. Verbum dei, gladius quidam est, quem non potest
ferre sensus carnis. Occidit enim concupiscentias &
affectus qui carnis sunt. Sic Hier. 23. Malleus cōte
rens uerbū dei est. Non est autē illa uis in uerbo, sed
deus adest uerbo, et per uerba, corda hominū emollit.
Exigit locus ille euangelicus mortificationē carnis et
fastidium sui. Porrò iustificatio nostra nihil aliud est,
quā mortificatio carnis & affectuum. Potest hic locus
torqueri in patronos liberi arbitrij. Duplex est pax.
Interna, et est cordis. Externa, corporis. Pax externa
est fructus uoluptatis. Pax interna est libera & tran
quilla conscientia. Qui perdiderit, id est fastidiet ani
mam suam, & non erit amans sui, ille uiuet.

Ad reges et principes ducemini.

d Id est

PHILIPPI MELANCH. IN

Id est, ut nomen meum fiat testatum apud reges, et innocentia uestra dei nomen testetur: qui locus proprie pertinet ad uim uerbi. Neq; uirgam, id est, non sitis solati quis uos defendat. Omnis qui confitebitur etc. locus est de prædicando uerbo dei.

COLLECTA.

Hoc caput decimū proprie ad sacerdotes pertinet, et pastores ecclesiarum, qui olim non habebatur uncti & rasi, sed electi, uocati & missi, habentes clauces id est ministerium ecclesie. Ministerium uerbum dei est, quod & sacramentum est. Sacerdos est ministrator clauium, qui docet, & sacramenta absoluit.

Euangelij huius locus CAPVT XI.

Ead confirmandam fidem pertinet: omnes enim cum discipulis Ioannis aliquando dubitamus, hic ne sit Christus qui uenturus erat. Huic questioni satisfecit Christus, declarans se esse seruatorem, hoc est promittens se affuturum nobis. Offenduntur aut in Christo, alij secundum doctrinā, ut omnes heretici & philosophi, item quicunq; præferunt humanas traditiones Euangelio, quales sunt qui dicunt, Remp. non posse euangelice administrari. Alij secundum mores, ut qui præ magnis humilia contemnunt, & sua sorte contenti esse nolunt, quicq; titulos præponunt rebus. Alij secundū suos affectus, ad quos hic Euāgelij locus pprie pertinet. Sunt enim qui nō credunt seruari se posse, si qua aduersitas paulo diuturnior fuerit, q̄ sperauerāt. **Pauperes letū accipiūt Euan. nun.**

Paupe

Offensi in
Christo qui

Pauperes sunt omnes afflicti spiritu, lugētes et si-
tientes Christi auxilium, de qua re supra ca. 5. Beati
pauperes. &c. Paupertas euangelica non est mendi-
citas recipiendi ab alijs.

Ecce ego mitto nunciū meum ⁊ ce.

Duplex est Ioannis officiū, prædicat enim pœni-
tentiam, id est, finit legem. Deinde incipit Euangeliū,
id est, ostendit gratiam. Præparat uiam, id est, osten-
dit peccatū, & monstrat Christum digito, qui aufert
peccatum, & condonat gratiam.

Et diebus Ioannis usque ⁊ ce.

Q. d. Præsentiozem habebunt Christum, omnes fi-
lij Euangelij ecclesie regenerationis, quàm aliquis
alius tempore legis. Regnum cœlorū uim patitur, id
est, magna ui homines irrumpunt in regnū cœlorum,
multi saluantur. Tibi ceānimus, quasi diceret, prædi-
caui pœnas, prædicauī gratiam, uarijs modis allexi
uos, uerum uos respuistis. Capernaum commune erat
emporium totius Iudææ & Galileæ.

Gratias ago tibi pater.

Hic locus primum oppugnat eos, qui in libertate
uoluntatis nostræ positum arbitrantur, credere et cō-
uerti posse ad deum. Prorsus enim cōuenit cū illo Io.
6. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me,
traxerit eum. Ita nanq; hic dicit Christus beneficium
esse patris, quod reuelatum est paruulis, & pœnam,
quod absconditū est sapiētibus. Deinde docet Christus

d 2 neminem

PHILIPPI MELANCH. IN
neminem ad patrem uenire posse, nisi per se, eo quod
ipse est hostia, per quam cōaliāmur deo, per quē unū
& solū impetratur spiritus iustitiæ. Porro sicut Chri-
stus filius hominis mortuus est, ita & hominē nostrū
emori oportet, propterea ipse dicit. Venite ad me o-
mnes, qui laboratis et onerati estis: qua pollicitatione
Christus proprie indicat, cur uenerit, nempe ut leuet,
quotquot ex ipso sperant, uel peccati, uel conscientiæ,
uel cuiuscunq; mali remedium.

Iugum enim meū cōmodū est.

Ad mortificationē carnis ptinet hæc sentētia quæ
fit per spiritū, nec intelligatur iugū, hoc est, legē esse
suauē. Lex enī uere impossibilis carni, ut ad Ro. 8. im-
pletur aut leuiter et iucūdo spiritu per fidē in Christū.

CAPVT XII.

Non legistis quid se. ꝛc.

EXpositio docet nullum opus nostrum, nullas æ-
remonias tantas esse, ut necessitati præponan-
tur, atq; amore proximi. Nam indifferentium omnium
regula charitas, quæadmodū pulchre Pau. ad Ro. 3.
Est autē nihil aliud sabbatū, q̄ ab operibus ueteris ho-
minis uacatio, aut passio, qua spiritū in nobis operan-
tē patienter toleramus. Cæterū externæ ceremoniæ eius-
modi sunt, ut uiolari possint, propter necessitatē pro-
ximi: nec iuris diuini est hodie sabbatum: quin sabba-
tum hodie propter solum uerbum dei institutum est.
Misericordiam uolo, inquit, nō sacrificium.

Præstat enim charitas ipsis ceremonijs. Porro do-

MINUS

minus est et sabbati filius hominis, et nos sumus filij hominis, id est, Christi regenerati per fidem. Igitur domini sumus sabbati. Fuit autem sabbatum umbra quaedam iustificationis nostrae. Lex de sabbato sanctificando, si literam spectes, ceremoniale est, si spiritum, morale.

Licet igitur sabbatis beneficij afficere

In uniuerso Euangelio, nihil aliud nobis preponitur quam benignitas, mansuetudo, bonitas Christi, quem nos exactorem & carnificem fecimus, qui omnia nobis gratis dedit, non merentibus largitur se, & qui fit, ut putemus operibus nostris iuari? At patroni liberi arbitrij, quid aliud hodie docent, quam ut quod in nobis est, faciamus?

Arundinem comminutam, id est, conscientiam perterrefactam, aut cor contritum, non confringet. Et lignum fumigans, id est, eum qui anhelat ad gratiam, non extinguet.

Iudicium est agnitio peccati.

Adrogenics viperarum &c.

Quoad hic uiuimus, duplices arbores sumus, semper & dum caro est, sunt reliquiae peccati, sed fructus mali non imputantur bonis, eo quod credunt in Christum. Affectum tam potest mutare homo quam uulpes pellem. Breuiter secundum naturam suam non potest homo nisi malum.

Adreceptor volumus ex te &c.

d 3 Signum

PHILIPPI MELANCH. IN

Signum querimus, qui certi esse uolumus de salute nostra, ut solet tentatio prædestinationis, ut solet uulgaris etiam omnium affectus, quod est blasphemia. Respondet itaque Christus, signum non dabitur, nisi signum Ionæ prophete. q. d. Signum est uobis iustificationis uestræ, mors mea, Sicut & Iona Niniuitis, q. d. cætera signa uobis nihil proderunt. Credituris planè unicum signum mors mea proderit. Omitte scrutari diuina, quin oculos tuos huc ad mortem meam admoue.

COLLECTA.

Beelzebub allegorice significat friuolas philosophorum cogitationes. Iustus bonæ fidei uir est. Homo extra Christum agens, nihil nisi peccatum operatur. Homo intra Christum bonos fructus depromit. Omne peccatum secundum naturam est mortale, sed ijs qui in Christo sunt, fit ueniale. Blasphemia nihil aliud est quam incredulitas & Christo non credere. Nam non credenti nihil dimittitur, aut in præsentem, aut in futuro. Fides est primum momentum iustificationis, qua cum hominis animus fuerit tactus, impellitur ad implorandum spiritum cœlestem, quo ducitur ad ueritatem. Psal. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

CAPVT XIII.

ascendere in nauiculam **O**portet prædicatorem ascendere in nauiculam, id est, multis se exponere periculis.

Exijt qui seminabat.

Verbum dei est principium iustificationis. Adde Paulum in Romanis. ca. 10.

Sinite

Sinite crescere.

Docemur hac parabola, ne malos quidem ui in ecclesia exturbandos esse.

Mali in ecclesia, non in extirbandi.

Simile est regnū celozū grano ꝛc.

Lucas. ca. 18. parabolam de grano sinapis uidetur deflectere oblique, in hanc partem, quod Christo crediderit uulgus citius quam q supra uulgi captū sibi sapere uidebatur. Postq̄ enim offensos uidisset Christus hypocritas doctrina sua, uulgus uero amplecti eam, subiunxit hanc parabolā, dicens: Simile est regnū celozū grano sinapis, significās sese esse granū sinapis, quod laturū sit fructū, in quo conquiescant uolucres coeli, id est, homines, atq; ita sibi cōstare uidetur parabola. Neq; aberrauerit tamen, qui seminatū intelligit in hortos, id est hominū corda. facturū illic fructū amplissimū. Vt enī ex grano fructus nascitur, ita ex fide qua creditur in Christū bona opera p̄ficiuntur.

parabola de grano sinapis.

”
”

Simile est regnū celozū fermento ꝛc.

Mulier ecclesia est, fermentū uerbum dei. Farinae modij tres, multi homines: ternarius nanq; perfectioris numerus est, sic Chrysosto. Et hęc parabola uim uerbi domini adumbrat, ipsum scilicet fermentū esse, quo condatur hominis animus. Quare, ubi defuerit fermentum, necesse est insipidos esse animos nostros, atque ita principium iustificationis nostrę, uerbo fidei tribuit. Quod uero addit, donec fermentaretur totum, significat subinde nos purgari & instaurari,

parabola de fermento.

”
”

d 4 donec

PHILIPPI MELANCH. IN
donec absoluator iustitia, & fiamus noua creatura.

Hæc omnia locutus est per para, &c.

Ephes. 5. Paulus in epist. ad Ephes. uocat Euangeliū mysterium absconditum. Satis enim constat gentes ignorasse Christum, id est, eum à quo petendum esset remedium sui peccati. Christum nouisse, nihil aliud est quam scire Christum esse authorē & pignus iustitiæ, pacis & uitæ. Iustitia peccatum uincitur, pace conscientia, uita infernus, quæ summa est totius Euangelij. Christus author est & pignus, ut qui non solum possit mederi morbo nostro, sed qui uelit etiā & cupiat.

*Euangelium
mysterium
absconditum*

*Chrs autor
& pignus iustitiæ
pacis & uitæ*

Simile est regnū celorū thesauro ab-

*Theaurum
inuenire.* In regno cœlorū, id est uirtutum, homini accidit, quod solet inuenienti thesaurum, & ementi agrum, in quo abditus est thesaurus. Nam thesaurum inuenire, est tangi spiritu charitatis et rari amore cœlestiū, qui amor effiat, ut gaudeamus uēdere, hoc est, abdicare omnia nostra, & emere agrū, siue Christū, siue uerbum. Et ut supra significauit quibusdā parabolis, uerbo deberi principiū iustificationis, ita hic principium iustificationis describit, adeoq; ipsum uerbi opus.

Simile est regnū celorū verriculo &c.

Boni bifariā. Idē uult parabola illa quod superior de zizanijs, esse scilicet & bonos et malos in ecclesia. Boni sunt homines bifariam. Primum, metu pœnæ, atq; ij boni sunt in speciem, hoc est, nisi lege ararentur, peccaturi essent. Et hæc iustitia dicitur simulatitia & hypocritica,

critica, prima fronte splendida, sed intus affectibus repugnantibus. Et ij thesaurum ignorant, ij legem odunt, & dolent se non posse explere cupiditates suas, tantū abest, ut gaudeāt de inuento thesauro. Boni uero spiritu charitatis, ij sunt ex animo boni, ex animo fastidiunt cupiditates suas, horum iustitia nō est similitudo, sed uera & solida, & superior affectibus carnis. Et ij sunt qui thesaurū inueniunt, hoc est, qui rapiuntur amore ad deum, & sentiūt se deū inuenisse.

Idpropterea omnis scriba doctus.

Omnis condonatur depromat è thesauro suo, & proferat noua & uetera, quod est legem & gratiam. Ad iustificationem quippe duo sunt necessaria. Quatenus peccatores sumus, opus est lege, ut cognoscamus peccatum, & gratia quæ ostendat condonatum esse delictum, ne desperemus.

*Ad iustificatio-
nem duo uera*

Et offendebantur super eo ꝛc.

Hunc locum supra tractauimus. c. 11. ubi dixit trisariam nos offendi in Christo. Verum hic & illud adiudendum est, Eos grauius offendi, qui aliunde iustificari se arbitrantur, quàm per solum Christum. Sed hic diffidētiae affectus nos urget, cum quo nobis acriter decertandum est, & fides exercenda.

CAPVT XIII.

Herodes ceperat Joannē et uinxit.

Est memorabile exemplum mortis turpissimæ, quali & præcones omnes plerunq; affici uide-
d s mus.

PHILIPPI MELANCH. IN
mus. Iob & Hieremias, propterea diem natalem ma-
ledixerunt. Et ij loci ad peccatū originale pertinent.

Non habemus nisi quinque panes ꝛc.

Est locus cōmunis ad doctrinā Christi pertinens.
In sacris enim libris quoties mentio fit ciborū, per tro-
pum et allegoriā ad doctrinam Christi referri debet.
Vsus uerbi diuini est uiuificare animos humanos.

Cum aduenisset uespera.

ad tentationes referri debet. Tempus ue spertinū,
tempus tentationum est, matutinum gratiæ.

Ascendit in montē ꝛc.

Seclusi & soli orare debemus, id est, ita orandum
est, ne contaminemus orationem aliquo affectu.

Compulit Iesus discipulos suos
ut conscenderent nauim.

Adumbrat hic locus cruciatum & tormenta prædi-
cantium uerbū gratiæ. Nam id futurum illis esse præ-
conibus, nauim, marinis fluctibus & tempestatibus ex-
posita significauit, significauit inquam, & suos com-
pulit. Ambulare super mare, est esse expositos uarijs
tribulationibus & affectibus carnis.

Domine serua me.

Quæcunq; tētatio nos adoritur, fide ad Christum
confugiendum est. Et sic quoad fide in Christo hæ-
remus, ambulamus super aquas. Si autem in fide labe-
factari cœpimus, submergimur aquis.

Simbriā uelamenti Christi tangere.

Est

Est apprehendere humanitatem Christi, percipere gustum eius diuinæ bonitatis. Hæc sunt exempla omnia pignora quædam salutis nostræ, quæ per Christum habemus, si crediderimus.

CAPVT XV.

Uos autem dicitis ꝛc.

Sententia est, consecrata templis non licere prophanari, cuiuscunq; necessitas postulet. Contra, lege diuina nihil tam sacrū est, quod non potius conuertitur debeat in usus necessarios indigentium. Ceterū est autem oratio ἐκλειπτική, id est, defectiua. Qui dixerit patri aut matri &c. hic addendum aliquid, scilicet benefacit. Vide super hac re Erasmus in annotationibus suis disputantem, quanquā & Hebraismo possit absolui oratio. Erit autem sensus. Donum quod à me iuuari queas, consecratū est templo, tu uis tuo usui impendi. At quod consecratum est, uiolari non licet, qui sensus per increpationem iuuatur. Potest tamen et per interrogationē legi, utpote: Quod templo consecratum est, id in tuum usum uerti petis? prior sensus simplicior est.

Recte de uobis predixit Esaias.

Verba prophetae sunt: Et timuerunt me mandato Esa. 29.
& doctrinis hominum. Ideo ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo. Peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur. Id
tempo

PHILIPPI MELANCH. IN
temporibus quoq; nostris esse dictum, quis est qui dis-
bitet? Nam uidemus Pontificum constitutiones praefer-
ri diuinis legibus.

Offensio
duplex.

Mosti phariseos audito isto sermone.
Duplex offensio est, una qua in proximo aut fides
aut charitas laeditur. Vt si quid diuersum sacris lite-
ris doceatur. Aut si quis publicam pacem interturbet.
Qui sic scandalizauerit unum de pusillis istis, satius
fuerat eum submersum esse. Matth. 18. Ne publicam
pacem interturbaret Christus, tributum persoluit. Mat-
thaei. 17. Et haec summe est cauenda. Altera, ubi neu-
trum horum laeditur, ibi necessitati et charitati homo
se se attemperet. Modo error & offensio inter se con-
ferenda sunt, error in fide & contra ius diuinum to-
lerari non debet, etiam si citra offensionem tolli nequeat,
sicut hic exemplo Christi docemur. Sim media aliqua
res est, sicut sunt ceremonialia fere omnia, & iure di-
uino non mandata, ut apud Paulum circumcidere, aut
comedere de Idolothitis, apud nos uesci cibis interdi-
ctis, ea omnia dispensat necessitas aut charitas. Huc
pertinent quae supra uidimus de panibus propositiois,
& euulsis spicis. Et pulchre Paulus Roma. 14. Extra
casum necessitatis aut charitatis circa haec media tem-
perato te ex usu eorum, quibus cum uersaris. Sic Chri-
stus infra tributum soluit, ne quem offenderet.

Omnis plantatio.

Id est, omnis ratio uitae, cuius non est author spiri-
tus,

tus, inutilis est plantatio. Est infirma quoq; eo quod spiritu caret, omnis sanctio legum humanarum, quod satis docuit infelix earum usus.

Ex corde exeunt male cogitationes.

Hic Christus expressit, quid sit positum in humanis uiribus, & nos ipsos nobis ostendit, docēs, fructus cordis nostri esse peccata. Quod in græcis significanti us est διαλογισμοί πονηροί id est, disceptationes prauæ. Quæ sunt sinistri illi animorū motus, quibus abutimur, & qui ad mala nos trahunt & inclinant.

Et digressus illinc Iesus.

Duo hic insignia scribuntur exempla, quorū utrumque pignus est salutis, Christum nobis semper adfuturum. Miseret me turbæ. Nos sumus turbæ illa, qui re pereamus ita Christo curæ sumus, ut, miseret me, exclamet. Pascit autem nos, ne in deserto deficiamus, pane uitæ, puta uerbo, quod panis appellatiōe in scripturis intelligitur.

CAPVT XVI.

Octo loci sunt huius capituli perdifficiles. Primus, confirmatio quædam fidei est, nam cum natura mirificæ cupiat certo scire, ac signo aliquo ceu pignore testatam experiri salutem suam, sæpe Christus ei affectui occurrit, significans nullum signum ad salutem utile esse, præter Ioræ, hoc est, mortē suam. Alioqui sicut natura ferre non posset fœditatem suā, si oculis subiectam cerneret, ita nec salutem, si coram uideret.

PHILIPPI MELANCH. IN

uideret. Fide foeditas nostra apprehendenda est, quæ humiliat, fide salus item, quæ humiliatos exaltat & spem affert. Sed operæpretium est uidere, qui signum petant. Pharisei nempe & Sadducei, nimirum qui supra vulgus pij uidebantur. Eiusmodi enim est humana hypocrisis, quæ aliena est à fide, ærtis signis & ei uidētibus ostendi sibi uult salutē suā. Iā ij signū poscūt, exploraturi, esset ne hic Christus lege pmissus.

Signa quædam temporis aduentus Christi, scriptura prædixit, ut uisuros cecos, ambulaturos claudos. Sed ea isti respuerunt. Respondet autem Christus increpans eos, Cur cum detur signum, non intelligant, significās ea signa ædita esse, quæ futura prædixerat scriptura, & argumentatur à simili. Si signa tempestatū discernitis, quid est quod signa temporū salutis intelligere non uultis? quasi dicat: Nūquid ædita sunt signa quæ Christum testantur uenisse? quid ergo adhuc dubitatis? cur nō creditis? Si tempestatum uarietatem colligitis ex signis cœli, colligite & Christum præsentem esse, ex signis iam æditis. Postea signorum omnium maximum & primum indicat, scilicet Ionæ propheta. sic supra capite. xij.

Cauete a fermento phariseorum.

Secundus locus asserit nos à cura & solitudine uictus, & simul admonet nobis cauendum esse à doctrinis hominum.

Quem me dicunt homines esse?

Tertius

Tertius locus confessionē fidei nostræ exprimit, qua sola saluandi sumus. Duplex est de Christo opinio, humana altera, altera diuinitus inspirata. Humana facit ex Christo prophetam aliquem, nō deum, hoc est, non eum qui nos saluos faciat. Diuinitus inspirata, ostendit nobis Christū filium dei uiui, qui saluet, liberet, seruet, uiuificet. Primū natura habet incōstantem opinionē de Christo, id est, non confidit Christo, quod sit author iustitiæ, pacis, & uitæ. Deus autē inspirat constantē fiduciā, qua apprehendimus Christum iustitiæ, pacis, uitæq; authorem et pignus. Proinde, naturæ opiniōes eradicandæ et extirpandæ sunt. Naturæ opinio est fides acquisita, diuinitus inspirata est fides infusa. Humana opinio de Christo contemplantur & argutatur de illius natura & maiestate, diuinitus inspirata utitur Christo, uiuitq; Christū, hunc amabilem complectitur, & omnes res humanas & à Christo alienas exhorret, fatetur Christum patrem, dicendo iuxta Paulum, Abba pater. Patrem uero implorant, qui desperabundi de omnibus alijs rebus, cōfidenti animo Christum inuocant, quorum animis insculpsit promissionē suam saluet, Si quis sitit, ueniat ad me & bibat. Item: Qui credit in me, de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Humanā opinionē significat, cum diat: Quē dicunt homines esse filium hominis? Diuinitus inspiratam cum dicit: Vos autem quem me esse dicitis? & deinde: Caro & sanguis nō reuelauit tibi. Iam hic obserua, Christū agnosci aut credi non posse

PHILIPPI MELANCH. IN
posse ex uiribus carnis aut sanguinis, sed tantum re/
uelate patre. Quæ sententia libertatem arbitrij tollit.
Oserua igitur qui sit fructus utriusq; opinionis, hu/
manæ damnatio, diuinitus inspiratæ beatitudo (dicit
enim: Beatus es Simon Bariona) quæ consistit in con/
fessione, qua complectimur Christum filium dei uiui.
Porro beatum esse, est ereptum esse à peccato, à mor/
te, & securū agere à conscientia accusante, & omni/
bus aduersis, à quibus eripiuntur quicunq; Christum
filium dei uiui fatentur.

Et ego vicissim tibi dico.

Ecclesia condita est uerbo, & imposita fidei, æu/
fundamento, & singuli pij uerbo conditi sunt, id est,
instaurati & impositi æu fidei fundamento. Nam fi/
des est salutis initium, & fons, unde oriuntur & sca/
turiunt boni fructus, id est, bona opera.

Et porte inferorum ꝛc.

Pollicitatio Christi est, quæ una est salutis cōpen/
dium. Promittit enim Christus uniuersæ ecclesiæ, con/
fessione nominis sui uicturam inferos, eorumq; tyran/
nidem debellaturam. Atq; hæc ipsa polliatatio idem
ualet quod multæ aliæ, quales sunt, Si quis uenerit ad
me &c. Et: Venite ad me omnes qui laboratis &c.
Quæ prodite sunt, ut fidem confirment, & laboran=
tes animos. Vniuersus hic locus ad spiritum pertinet.
Loquitur enim Euangelista de confessione facta spi=
ritu, non ore, de ædificatio spiritali, de ecclesia secun=
dum

dum spiritum, & pugna spiritualis ecclesiae. Est autem confessio spiritualis iuxta Pau. Ro. io. qua corde creditur ad iustitiam. Deinde aedificium spiritale, noua est hominis conditio, uel noua creatura. Iam ecclesia credentium est interior consensus in eandem fidem. Pugna spiritualis est singulorum cum peccato & morte. Est ergo sententia. Ego Christus promitto omnibus corde credentibus, quod uicturi sunt nomine meo & peccatum & mortem. Proinde, hunc locum non pertinere ad potestatem pontificiam confirmandam, argumento est, quod si portae inferi, id est, tyrannides regum inferorum, non praeualiturae sint aduersus ecclesiam, quia in petram collocata sit, necesse est, intel-
ligas petram fidei, id est, ipsam fidem in Christum. Alioqui si petram, id est, hominem intelligis, satis constat, quod aduersus hominem, hominisque potestatem sint ualiturae inferorum portae.

Petra quid

Et dabo tibi claues.

Quartus locus. Claues administrationem ecclesiasticam significant. Est autem ecclesiastica administratio sacramentorum. Et Christus ipse rationem clauium explicat, dicens: Quodcunque & c. id est, quicquid iusta sententia declaraueris, ratum habebō, ut apud Ioan. ca. 20. Quorum remiseritis peccata, remittentur & c. Quorum retinueritis, retenta sunt. Et in his uerbis promissio quaedam est, & ius ligandi soluendi; atque id concessum ecclesiae, cuius minister est, frater fratri remissionem aut retentionem declarans.

Claues.

e

Nunc

PHILIPPI MELANCH. IN
Tunc eduxit discipulis suis.

Quintus locus. *Mysterium incarnationis uerbi, est alio tempore, & alijs clarius reuelatū, sicuti uidemus in Moſe & alijs prophetis. Proinde & hoc tempore Christus satis esse uoluit, credi uenturum ſaluatorē, nec addi, se esse illū ipſum ſaluatorē. Referebat enim non ante gloriam ſuam declarari, quāam paſſus eſſet, atq; adeo abſolutum eſſet myſterium redemptionis, ut eſt apud Ioan. 17. Cum uenerit paracletus quē ego mitam uobis à patre, ſpiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me, & uos teſtimonium perhibebitis.*

Et cum abduxisset eum Petrus.

Locus sextus. *Duplex eſt exemplum, primum fragilitatis humanae. Nā Petrus qui antea beatus prædicabatur, nunc Satan dicitur, & Christo eſt ſcandalo. Cæterum, totus locus eſt τὰ ἀπόδειξις ſcandali. Sicut hic Petrum offēdit quod Christus paſſurus ſit, ita offēduntur in Christo, quotquot humilem eius perſonam & contemptū non exoſculantur, hoc eſt, quotquot non toleramus aduerſa, quotquot doctrinæ Chriſti humanas traditiones præferimus. Atque hic admonet Christus, doctrinā ſuam eiſmodi eſſe, quam nemo profiteri queat, niſi qui ſe abnegauerit. Sic ſupra ca. 10. Non ueni mittere pacem, ſed gladium.*

Si quis uult post me uenire &c.

Septimus locus. *Quod dicit: Abneget ſemetipſū, ſatis*

satis indicat nihil esse in humanis uiribus sani aut boni, sed animo quicquid est uirium naturæ, repugnare Christo: aliàs dixisset: ædificet semetipsum, non abneget. Huic sententiæ affine est & illud. Qui uult animam suã seruare, perdet eam, hoc est odio prosequatur seipsum. Nunc autem natura sese diligit, & philosophia sese ædificat.

Sunt quidam hic stantes.

Octauus locus, Qui multis occasio fuit temporibus Apostolorum, ut crederent filium hominis uenturum, cum mortui fuissent Apostoli. Contra eam opinionem scripsit Paulus in utraq; ad Thessalonicenses epistola. Est autem sententia: Qui credunt in me, non gustabunt mortem, id est horrorem & metum iudicij, & flagrum conscientie: quem locum Paulus tractat in Romanis. 8. cap.

CAPVT XVII.

TRansfiguratio est sensus quidam siue gustus beatitudinis, & gustus ille est raptus quidam spiritus. Faciem resplendere, est perfundi luce cœlesti. Mo sen & Heliam loqui cū Christo, est legem & prophetas conuenire cum Euangelio.

Hic est filius meus dilectus.

Christus solus dilectus filius est patris, nos uero filij sumus iræ. Si ergo & nos placere uelimus patri, filium eius audiamus Christum. Audire uero Christum nemo potest, nisi per fidem. In Christo ergo credendū omnibus,

PHILIPPI MELANCH. IN
omnibus, qui patri se insinuare uolunt.

Cur igitur scribe dicunt,

Apud Malachiam prophetam legimus capite ultimo, Heliam uenturū ante diem domini magnum. Nūc autem secundus aduētus Christi similis erit primo aduentui. Sicut ante primum aduentum Christi uenit Ioannes in spiritu Heliae, ita & ante aduentum secundum, adueniet quidā in spiritu Heliae. Multi sunt qui Ioannē fuisse Heliā putāt Christi testimonio inducti.

Q generatio incredula &c.

confirmandæ fiduciæ & spei exemplū est, & in signe quidē, quo spectatur, nō solum nihil impetrari nisi fide, sed etiam dolere Christum de incredulitate et diffidētia nostra. Nā cum bonitas Christi eiusmodi sit, ut effundere se uelit in omnes, fieri nō potest quin doleat, si qui eam beneficentiā, diffidētia auersentur. Primum uero in hoc exemplo Christi bonitas spectatur, quod adeo se deiecerit, ut & conuersari incredulis & prauis uoluerit, quo animum adderet malis & incredulis, cōuertendi se ad Christum. Sic Paulus ad Philipp. 2. Is enim affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui cum esset in forma dei, non rapinam arbitratus est &c. Deinde in ijs quæ passus est Christus, uel primo loco numerari debet dolor, quem infligit ei nostra diffidentia. Sic apud Marcum. 3. cōtristatus est super cæcitate cordis eorū. Adeo nō uenit Christus damnaturus, sed saluaturus, ut etiam uehemēter doluerit esse, qui nō credāt, q̄ beneficiū nō accipiāt.

Proinde

Proinde nō solū credere oportet, ut impetres, sed etiā, nisi credas te impetraturum, & cōsecuturū quod optas, magni doloris esse in Christo argumentum. Ideo increpat incredulos, quo significat non solum ātra fidem nihil donari, sed etiam succensere incredulis, & exigere ut credamus, ut beneficiū accipiamus. Obseruandum diligenter quā sit grauis increpatio, qui aliās mansuetissimus esse solet.

CAPVT XVIII.

Aliō discipulorum quæstio, & aliō Christi responsio pertinet. Quærent enim discipuli de regno cœlorum, id est, de externa rerum administratione, quem uelit summæ rerum præesse Christus. Respondet autem reuocans eos hic à sensu carnis ad spiritum, aliud quiddam esse regnum cœlorum, quàm quod ipsi censeant. Esse uidelicet conuersum spiritū, & absolutam ueramq; humilitatem. Deinde, maiorem fore in regno cœlorum eum, qui humilitate uicerit. Est autem humilitas spiritus quam hic in paruulo describit, qua nihil nostri, nō opes, nō corpus, nō animi dotes, sapientiā, prudentiā, castitatem & quicquid est reliquarum uirtutum, agnoscimus.

Qui autem offenderit unum ꝛc.

Hic locus scandali uidetur proprie ad maiores pertinere, quia mentionem oculorum facit & manuum, quibus significantur doctores & rectores populi.

Admonet autem ut uigilemus, quia necesse est uenire scandala. Quo quisq; similior erit paruulo, quē

e 3 Christus

PHILIPPI MELANCH. IN
Christus in medium statuit, eò maior futurus est in re-
gno cœlorũ. Paruuli ij proprie sunt, qui sui nihil agno-
sunt. Satis iam constat opinor, quàm fiducia rerum
quarumcunq; non saluet, præter solum Christum.

Si peccauerit in te frater tuus ꝛc.

Hic locus apte cohæret cum superiori, totus ad con-
demnationem offensi pertinens. Primum mandat ne
quis alterum lædat. Postea quid faciendum læso. Iubet
autem condonare delictum.

Quod si non audierit ꝛc.

Vera excom-
municatio.

Que quondã consuetudo fuerit excõmunicandi,
tum hic locus indicat, tum. i. ad Corin. 5. Vbi quidam
nephario coitu pollutus eijcitur. Consensu enim eccle-
siae, nõ solius Episcopi arbitrio res gerebatur. Excom-
municandos autem propter scelera Paulus indicat di-
cens: Si quis est fornicator aut auarus, cum illo nec a-
bum sumas, sit tibi uelut ethnicus & publicanus.

Amen dico vobis ꝛc.

Hic locus sicut superior, sacramentum poenitentiae
sanxit. Est enim pollicitatio quaedam, qua promittitur
peccatum remitti, absolvente clauē. Iam authorita-
tem clauium clarius hic tractat quàm supra, cum Pe-
tro singulariter loquitur. Quodcunq; ligaueris &c.
Hic enim quia ecclesiae consensu eijcendum peccato-
rem censet, clauium authoritatem et ius in ecclesiam
reijat, ut quod soli Petro dictum erat, intelligatur nõ
solũ Petro, sed omnino uniuersae ecclesiae dictum. Vbi
duo uel

duo uel tres congregati in nomine meo &c. id est, in Ecclesia q̄d.
fide. Hæc est enim finitio ecclesiæ.

Assimilatum est regnum celorum &c.

Hæc parabola inuitat nos Christus ad ignoscētiā.

CAPVT XIX.

Duo sunt hic insignes loci, altero diuortia tol-
luntur, altero præceptum nubendi. Primū hic
Christus dicit non esse nisi duorum coniugium. De-
inde coniugium indissolubile esse: tertium solui cōiu-
gium duntaxat propter causam fornicationis, & de
his quidem conuenit. Sed in eo disputatur, sit ne ius
solutis iam rursus nubendi & ducendi. Et recepit ho-
die ecclesiæ consuetudo cōfirmata pontificijs sanctio-
nibus, non licere post diuortium neque uiro aliam ducere,
neq; mulieri alteri nubere. Atque hoc diuortiū,
quo non fit copia in eūdi noui matrimonij, nomine ma-
gis quā re diuortium est. Proinde post diuortium co-
piam esse saltem alteri noui matrimonij conciliandi,
probabilius est. Astipulatur Orige. & Ambrosius. Vi-
de hoc loco Erasmus in Annotationibus.

Si ad istum modum habet causa &c.

Neque nubere præceptum est, neq; coelibatus, sed
quisq; potestatem habet sui corporis. Sic Paulus Corin-
thijs. Cōsequitur ergo, iure diuino liberum esse Chri-
stiano ad cōnubia, & ad coelibatum. Iam spectandū
est iure humano quid liceat. Coelibatus præceptus est
sacerdotibus iure humano, iure diuino nequaquam.

c 4 Et di-

PHILIPPI MELANCH. IN

Et disputari in eo posset, utrum hominibus licuisset
statuere de coelibatu, maxime cum Christus ipse di-
cat: Non omnes capiunt uerbum illud, id est, non in
omnium uiribus est. Et Paulus 1. Corinth. 7. De uir-
ginibus autem præceptum domini non habeo &c. Al-
lius aliam gratiam habet. Iam leges humanae nullæ
sunt si uel periculosæ uel intolerabilia præcipiunt ne-
dum impossibilia. Oportet legem humanam esse tole-
rabilem, non occasionem peccati. Nec hodie orientalis
ecclesia cōsensit ut sacerdotes uxoribus nō uterentur.

Magister bone &c.

Referri uidetur ad uerba adolescentis. q. d. frustra
interrogas, quid boni facturus sis, quum nemo homi-
num quicquam boni facere queat. Solus enim deus bo-
nus est, quem etiam se esse obscure significat. Alij, &
melius, eò referūt. q. d. Christus, cur me bonum dicis,
quem deum non credis? Agit id pluribus in Annota-
tionibus Erasmus.

Omnia hec seruaui.

Hunc locum uulgo exposuerunt in hanc ferè sen-
tentiam. Primū, legem ab adolescente per omnia im-
pletam esse. Deinde à Christo gradum legi esse addi-
tum, quem posuerit tamē in arbitrio adolescentis, at-
que ita consuluisse, ut eniteretur ad perfectionem, di-
uenditis omnibus bonis suis. Verum hanc sententiam
alienam esse, sequentia indicant, cum adolescens tri-
stis abiit. Significat enim ea tristitia, hæsisse adoles-
centem

scientem affectu quodam adhuc in opibus suis. Proinde sic exponendus est locus ille, primum arroganter à iuvene esse dictum, se impleuisse legem. Deinde Christum oblique significasse, legem non impletam esse, cum dixit: Si uis perfectus esse, q. d. Si legem impleuisses, non essent tibi tantæ curæ opes tuæ. Proinde, si uis perfectus esse, abdicā amorē rei familiaris. Vide quibus p̄ opes tuas benefacere queas. Et in hāc sententiam copiosius exponit Origenes. Nō est ergo gradus supra legem, uendere rem familiarem, sed est gradus infra legem, affectu saliat in re familiari nō herere, & per rem familiarem prodesse, quibus possis, atque hoc quidem præceptum est. Non ergo illa perfectio sita est in auctione opum, ideo nec paupertas Euangelica est, nihil habere, sed affectu non herere in opibus & per opes iuuare, quos possis præcipit Christus. Præcepit item ut demus, ut iuueamus, nō ut accipiamus, aut aliorum sanguine uiuamus. Monachi relinquunt sua, ut nostra accipiant, relinquūt pauca, ut possideant omnia. Consule Hypotyposes titulo de manachorum uotis.

Sic mētitur
iniqtas sibi.

Unde omnia que habes.

Paupertas euangelica est, qua sic quis à se studiū opum abdicat, ut nec desideret, si desint opes, nec doleat auferri quod habet. Deinde quod habet, ei se diuinitus præfectum esse, tum curatorem, tum dispensatorem intelligat, ut cuiusuis necessitati commodet. Atque hoc est, quod iubemur uendere, hoc est, abdicare

Paupertas
Euangelica.

e s affectum

PHILIPPI MELANCH. IN

affectum, & amorem opum, ut habeamus tanquam non habeamus. Sic iubemur dare pauperibus, id est, accommodare nostra omnium usibus, sic tamen, ut & nostri rationem habeamus, quod Paulus monet. 2. Corinth. 8. Ne sit nobis tribulatio, alijs autē remissio. Hęc paupertas non consilij sed præcepti est, & ad omnes homines pariter pertinet, comprehenditurq; præcepto quo furtum prohibetur. Deinde paupertas Evangelica uere est illa cōmunio rerum, quę sanatur Evangelio, nō quod in omnes omnia dissipari debeāt, aut qđ cuiuis grassari liceat in opes aliorum, sed quod oporteat Christianū pectus sic constitutū esse, ut optet tantum alijs curator & dispēsator esse, et dare cuiuis petenti & indigenti. Sicut enim diuinitus alijs eloquentia, alijs rerum gerendarū consilia, alijs magnus animus in periculis obscundis, breuiter alijs alia donata sunt, ita quibusdam opes quoq; datę sunt, nō ut sue quisq; libidini seruiat, sed perinde ut eloquens alijs seruit, prudens alijs consulit, ita diues alijs cōmodet. Ut impiū est negare roganti consiliū, ita impiū est negare egeno, si quid petierit, atq; in hoc sita est cōmunio rerum. Hinc satis constat, non esse paupertatem euangelicā, mendicitatem. Nam paupertas euāgelica in erogando consistit, mendicitas in recipiendo. Item quomodo uerisimile est, mādatum diuinitus, quod nō possūt omnes Christiani æqualiter obseruare? at mendicare quomodo possumus oēs? Imò sic in lege Moisaica cautū est, ne quis mendicaret, Deuteronomij. 15. Et omnino

Dare beati-
us quàm acci-
pere. Act. 20

Et omnino indigens & mendicus non erit uobis. Et
rursus non deerūt pauperes in terra tua. Icirco praeci-
pio tibi, ut aperias manū fratri tuo egeno et pauperi.

Ecce nos reliquimus omnia &c.

Petrus humano affectu quærit, quid expectādum
sibi præmij sit. Respondet Christus, Primum quod
præmium accepturi sint pij, scilicet iudicatu-
ros & regnatos cum Christo. Deinde qui sint accepturi, nem-
pe ij qui reliquerunt domū, patrem, matrem, fratres,
sorores, uxorem, filios, hoc est, eos qui sunt abdicatis
affectibus ab omnibus creaturis: & hæcenus ad hu-
manum affectum Petri conuiet, quod exemplum be-
nignitatis Christi est. Postea perstringit Petrum, subi-
iecto timoris argumento, q. d. Petre receptus es, uide
ne huius beneficij gratiā amittas. Esto reliqueris o-
mnia, at nondum ita reliquisti, ut non queas redire ad
uetus institutum. Ereptus es peccato, uerum non ita,
quod peccare nunquam possis, ne nimium tibi fidas,
sed time, quia multi nouissimi erunt primi, & primi
nouissimi. Et tantum de hoc capite.

Abdicare af-
fectus.

CAPVT XX.

VLtimam superioris capituli sententiam hæc pa-
rabola exprimit, quæ ad causam prædestina-
tionis, & ad perseuerantiam pertinet. Sicut enim
in ijs qui in uinea laborarunt, nonnunquam primi ul-
timis comparantur, & ultimorum opera pluris sunt,
quàm primorum, ita in regno cælorum anteuertent
primos

Primi nouis-
simi.

PHILIPPI MELANCH. IN
primos aliquando ultimi. Multi enim sunt uocati, pau-
a uero electi. Sic anteuertit Iudam apostolū Magda-
lena meretricula: Sic Simonem Samaritā Paulus. Vi-
detur enim pertinere parabola ad comparationē eo-
rum, qui exciderunt gratia, cum ijs, à quibus illi occu-
pati sunt. Nam qui exponunt de saluandis tātum, cō-
nituntur, quod est in Euangelio, tantū datū esse ulti-
mis quantum primis, propterea et primos intelligi sal-
uandos. At uero in eo non uidetur esse uis parabole.
Sed in hoc quasi exemplo significatur, anteuerti pri-
mos ab ultimis. Deinde primi serui erunt oculo nequā,
& pacta mercede non fuerunt filij, sed serui. Secun-
di & tertij nulla mercede pacta serui erunt. Filij igitur
fuerunt, non serui. Primū hic obserua, uitam pio-
rum esse in assiduo profectu, impiorum in assidua de-
fectione. Pij sunt, qui timent, impij qui non timent.
Deinde perseuerantiam esse opus dei, non nostri.

¶ *Id estis bibere pocu, &c.*

Indicat participes regni Christi non fore, nisi qui
bibant calicem Christi: non fore coheredes Christi, ni-
si qui fuerint cōsortes laborū. Sic Paulus ad Ro. 8. c.

CAPVT XXI.

Dicite filia Sion &c. Zachariae prophetae uer-
ba sunt, ab Euangelista nō nihil uariata. Nā
sic leguntur. c. 9. Exulta filia Sion, iubila filia Hieru-
salem, ecce rex tuus ueniet super asinam, et super pul-
lū asinae: quibus uerbis Euangelij uim propheta pro-
prijsime significauit. Nam Christum uenire non est
aliud,

aliud, quàm spiritum conferre, quo rapiuntur et transformantur animi nostri, ad complectenda caelestia, & quo sedantur ac pacantur conscientiae, atque adeo dare certae salutis certum signum & pignus. Ideo à uocæ plena letitiae orditur. Exulta uehementer filia Sion. Vides autem quanta emphasi propheta pacatæ conscientiae spiritum descripsit, cum dicit: Exulta, uehementer iubila. Ecce rex. q. d. contigit tibi quiddam **Christus** supra captum tuum, quod rectius mireris quàm comprehendas. Deinde emphasis est in eo quod dicit: Venit tibi rex tuus, significans hunc regem pignus fore salutis nostrae. Regem autem uocat, qui contra duos hostes, peccatum & poenam peccati, tueatur credentes: & ut significet, qualis sit rex futurus, addit, iustus, quod author sit iustitiae, pacis et uirtutis credentibus, hoc idem significat in uoce saluatoris. Postremo quod ait: Ipse pauper, rursus emphasis est in uoce, ipse. Pauperem uocat antithesi quadam. Nam ut lex est nunquam iræ, magna exigit, poenas interminatur: Ita contra, Christus nihil exigit, nihil minatur, sed semetipsum suppeditat nobis, qui hoc absoluit, quod lex imperabat, condonat si quid peccatum est. Denique per omnia clemens, misericors, & indulgens est. Et id pauperis siue mansueti uoce significat. Quod est in Hebraeo pauper, Euangelista reddidit mansuetum.

Hoschia na filio Dauid &c.

Acclamatio populi est, qua bene precatur Christus: hoschia na, id est salutem imperti, fortuna bene comoda

PHILIPPI MELANC. IN
moda filio David. Neq; enim uulgus id temporis no-
rat Christum esse deum simul. Quamquam enim scie-
bat redimendum esse Israële per hunc Christum, ta-
men ei salutē precatur diuinitus, & ut homini gratula-
tur, acclamat ut seruatorē in nomine domini ueniē-
tem. Sunt aut̄ uerba petita ex psal. 117. O' domine sa-
lutē imperti ò domine bene prosperare, benedictus q̄
uenit in nomine domini. Atq; hūc psal. decantatū fuis-
se quotidie in expectationē seruatoris, in Iudaicis sy-
nagogis, testatur Hiero. Et quantus hic populi plausus
fuit, tanta fuit & prophetae gratulatio, clamantis:
Hæc dies quam fecit dominus, exultemus & letemur
in ea. Iam ad emphasim pertinet quod hoschiana nō
est interpretatus, sed illam ipsam acclamantis populi
triumphalē uocem historiae inseruit, eamq; ingemina-
tam. Hoschiana, id est, salutem imperti filio David,
id est, cōfirma eius regnū. Benedictus, id est inclytus,
gloriosus qui uenit in nomine domini, qui uenit mis-
sus diuinitus, rex asserturus Israël. Hoschiana, Eu-
ge domine, qui in altissimis regnas, bene commoda fi-
lio David. Addūt hic regis uocabulū Lucas & Ioan-
nes. Hic planè noui cuiusdā regni auspicia describun-
tur, et nouus quidā rex festis iam acclamationibus ex-
cipitur, qui diaboli regnū exādat et deuastet. Atque
hoc modo excipiunt nouū regem, quotquot sentiūt se
à tyrānide diaboli liberatos esse. In illorū animis hæc
frequens est gratulatio. Hi gaudent se ereptos esse, &
postquam semel gustauerint bonitatē Christi, ijs ac-
clamationis

clamationibus salutē exāpiunt, cōplectuntur auide et anhelī Christū. Antea salutem & successus cupiditatibus nostris precabamur, benedicēbamus nō qui ueniebat nomine domini, sed qui ueniebat nostro nomine. Iam Christo subijcitur illi optantes regnum, illi bene precantes, illi nos deuouentes, benedicimus uenienti nomine domini. At nomine domini uenientem complectimur eum, qui seruare, qui tueri uenit. Et tale regnū describit propheta eodem psalmo: Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas cōfitebor domino, hæc porta domini, iusti introibūt in eam. Nā uulgari tropo scripturæ, portæ regnum significāt. Atq; hæc est gratulatio omnū, qui à peccatis se sentiūt redemptos.

Portæ in scripturis quid.

Et intrauit Iesus in templum ꝛc.

Declarat, qualis rex sit, nimirum templi domini. Non autem facit se regem Romanorum, sed Iudeorum, id est, consitentium se.

Qua auctoritate hæc facis?

Querunt principes sacerdotū, qua auctoritate, id est, quo iure hæc faciat, quasi dicerent: Num ignoras Christe, nos esse principes sacerdotū? nos esse pontifices? ut quibus obstrepere nō liceat? quorū sit censere, nō censeri? de quibus non licet inferioribus iudicare? Respondet autem argute Christus per questionē, qua significat intelligere ipsos, quo iure hæc faciat: siquidem Ioanni credidistis, necesse est, ut & mihi credatis, nimirum de quo ille testimonium perhibuit.

Lapidem

PHILIPPI MELANCH. IN
Lapidem quem reprobauerunt. ꝛc.

Primum hoc uersu significatur, oportuisse Christum occidi à pontificibus. Nam ij significantur per edificantes. Deinde, Christum esse caput & basim fidei nostræ, & compagem iustitiæ, hoc est, nullam esse solidam iustitiã, nullã esse absolutam pacem, nisi quam à Christo accepimus. Et in hunc modum exposuit Petrus. i. ca. 2. Ut in eo crescatis in salutem. Siquidẽ gustastis quod dulcis sit dominus, ad quem accedẽtes cũ ad lapidem uiuum, ab hominibus quidẽ reprobatum, à deo autem electum & honoratum, et ipsi tanquam lapides uiui superedificabimini. Postremo, esse anguli caput, significat nos omnes unũ esse in Christo, quæ unitas per charitatem perficitur.

Et qui ceciderit super lapidẽ istũ ꝛc.

Id est, cui scandalo fuerit lapis iste, hoc est, Christus, confringetur. Super quem uero lapis ceciderit, id est, quem iudicabit Christus, illum conteret: qui locus totus ad scandalum pertinet, quo offendimur humilitate Christi, ut et supra ipse dixit: Beatus qui non fuerit scandalizatus. Huc maxime pertinet, cum diffidentia obfundimur, aliunde quærentes conscientiæ pacẽ, quàm à solo Christo.

CAPVT XXII.

Amice quomodo huc intrasti?

INtrare ad conuiuũ atra uestem nuptialem, est in speciem piũ esse, adeoq; humaniter, sed carere ueste

ueste nuptiali, hoc est, fide qua sola est interna & absoluta iustitia. Atq; ille quidē eijcitur in tenebras exteriores, quia ueste nuptiali caret, quantumuis opera speciosa fecerit. Non est igitur parabola intelligenda sic, quod ij tantum damnentur, & patiantur pœnas inferorum, qui mala opera fecerunt, sed & ij qui speciosa, at citra fidem fecerunt. Impossibile profecto est, ut ibi aliquid sit boni, ubi non est spiritus dei.

Quid vobis videtur de Christo?

Huius questionis scopus est, Christum & filium Davidis & dominum esse. Iam ut nihil prius est in Christianismo, quàm cognoscere Christū, ita nō cognoscatur Christus, nisi cōprehensus fuerit esse filius Davidis, & dominus. Filius est, quia carnē ex homine assumpsit: deinde & minor Davide, qui assimilatus est de spectro, & relicto à deo, atq; inter iniquos reputatus, ut contemptissimas hominum formas indueret, & per omnia iniquis similis factus est, ut amabilis fieret afflictis conscientijs. Dominus autem est in spiritu, qui iam regnat in pijs mentibus, ne caro regnet, atq; adeo ne qua vis sit peccato, nec affligat conscientias. Hinc scaturit peccatum regnans & regnatum apud Paulum. Nec regnet peccatū &c. David deniq; fuit figura Christi, eius scilicet qui regnat in nobis, quàm diu pugnamus cum affectibus. Solomon uero pacificus, typum gessit eius, qui regnat glorificatus in cœlis. Ut David pugnavit & uicit, ita Christus in nobis feliciter pugnat cū affectibus nostris, et uināt, inde post uic-

f Etoriam

PHILIPPI MELANCH. IN
Etoriam, ut pacificus Solomon quiete regnaturus.

CAPVT XXIII.

Dicit significāter, In cathedra Mosi sedent scrī
bæ & pharisæi, id est, qui habent auctoritatem
interpretandi legem Mosaicam, non autem suas tra/
ditiones. Itaque quatenus legem Mosaicā prædicant,
quæcunq; dixerint, seruate. Iam si recipias hunc locū
de omnibus constitutionibus, tam diuinis quàm huma/
nis, sibi non constabit. Nam & Christus supra. ca. 17
arguit pharisæos, quod propter suam traditionem mu/
tauerant legem dei. Deinde non dubium est, quod ni/
hil possit constitui contra legem dei, nec constitutioni
obedire cogemur, quia oportet deo magis obedire quàm
hominibus, Act. 5. intellige itaq; hunc locum de lege
diuina, ubi dicitur: Quæcunq; iusserint uos seruare,
seruate & facite. De humanis constitutionibus ita sen/
tias, obseruandas esse, nisi necessitas aut charitas di/
spenset. Nam Christus obseruandas etiam uoluit, ubi
tributum persoluit.

De autem uobis scribe &c.

Supra uidimus sæpe Christum nobis ab Euangeli/
stis depingi, quasi spectrū misericordiæ, mansuetudi/
nis, benignitatis. Quid est igitur, q; tantopere diris de/
uouet execrationibus scribas? Respondeo, quia huma/
nam & suam constituiebant iustitiā, quæ uere peccatū
erat. isti proprie claudunt regnū cœlorū, qui hodie
Euangelium, uirtutis regnū non prædicant, & impia
docēt, imò suis cōstitutionibus cauteriatis hominibus
cōsacn

conscientias pariunt. Quia comeditis domos uiduarū,
dum sub pretextu precibus prolixis precamini. Sacer
dotum auaritiam hic perstringit. Quia circuitis mare
&c. Reprehendit uanam gloriam.

Quicumq; iurauerit per templum.

Iurare per aurū templi, uidetur esse, quod iurare
apposita conditione, ut nisi satisfecero promissis, tan
tum auri dabo templo. Iam qui simpliciter iurasset,
non accusabatur: atq; adeo nihili fiebat cōtemptus no
minis diuini. Puniebantur autē qui aliquid addixissent
auri, quo palam fiebat puniri uitia, non ut meliores
homines fierent, sed ut & ipsi scribæ lucro augeren
tur. Hæc non minus ad nostra tempora pertinere me
mineris, cū uota tēplis facta magnificamus, promissa
uero fratribus præstita haud pili curamus. Ac graues
constitutiones de sacerdotū cœlibatu cōstituimus, nō
ut meliores fiant, & concubinas eiāant, sed ut pœ
nam fisco, ut uocant, persoluant.

Iurare per
aurumtemplē

De uobis qui decimatis mentham.

Duplicia sunt opera, quedam necessaria, quæ
dam media. In medijs multa sunt discrimina. Ne
cessaria sunt omnia quæ mandantur decalogo. Primo
præcepto, fides mādatur. Secundo, cultus diuini nomi
nis. Tertio, tolerantia operis diuini. Reliqua omnia
sunt, quibus proximo obstricti sumus. Fide deo concō
liamur, misericordia & iudicio proximo. Ita enim ijs
tribus totam legem cōprehēdit. Porro omnes ceremo

f 2 nis

PHILIPPI MELANCH. IN
nia mediæ sunt, ut si casus dederit, possis auxilio esse
se proximo tuo, discedens libere à ceremonijs.

Excolantes culicem ꝛc.

Id est, contemnitis ea quæ pluris facienda sunt. Vos
totum camelum deuoratis, & culicem dimittitis.

Ædificatis sepulchra.

Cœperat Iudæa imitari Aegyptum, & ad huius
exemplum expoliebat sepulchra. Nota sunt, quæ de
pyramidibus Aegyptiorum scribuntur.

Ecce relinquitur vobis domus ꝛc.

Id est conscientia & animus sine fide in christum
relinquetur afflictus & desertus.

CAPVT XXIII.

Consurget gens contra gentem.

Reanset Christus mala uentura nouissimis tem
poribus, bella, pestilentiam, famem, uastationes,
& omnium malorum maximum, peruersam doctrinam
& abominationem desolationis, stantem in loco san-
cto. Tunc tradent, inquit, uos, id est meos qui prædi-
caturi sunt Euangelium, in afflictionem, & surgent
multi pseudoprophetae, ac seducet multos. Ego plane
existimo hæc dici de publicis uniuersitatibus. Obser-

Antichristus uabis autem Antichristum non esse unam personam.
non est una. Dicit enim hic: Multi pseudoprophetae.
persona.

Abominationem.

Locus ist longe obscurissimus apud Daniele de
hebdomadibus, de aduentu Christi, & ijs quæ post
Christum

Christum uentura sunt. In fine autem capitis noni Daniel inquit: Confirmabit autē pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem **Hebdomada** perseuerabit desolatio. Quod uidetur sic expōi, Christum confirmaturum pactum, id est euulgandum Euāgelium, sicut hic dicit: Et predicabitur hoc Euāgelium regni in uniuerso orbe, in testimoniū omnibus gentibus. Deinde uero in dimidio hebdomadis, id est post predictum Euāgelium, futuram abominationem desolationis, hoc est ἀποσείαυ in ecclesia. Perinde atque Paulus dicit. 2. Thess. 2. Ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam nō adueniet dominus, nisi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille scelerosus filius perditus, qui est aduersarius, & effertur aduersus omnem, qui dicitur deus aut numē, adeo ut in templo dei sedeat, ostentans seipsum esse deum. Vt intelligas abominationem de ecclesia, nam alij hunc locum ad Hierosolymorum destructionem torserunt.

Sicut enim fulgur exit ab oriente.

Quia subito inquit Christus se appariturum, & tamen tantam fore tribulationem, quanta non fuerit à cōdito mundo, subiecit cōsolationē his uerbis. Vbi cunque enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquile, q. d. nihil erit meis periculi. Nam ita consolabor eos, ut aquilas cadauer. Et uidetur hac uoluisse

f 3 uti

PHILIPPI MELANCH. IN
uti figura potissimum, eo quod plurimū fiducia mors
Christi pijs facit, sicut aliās, requirentibus signum nō
dabitur, nisi mors mea.

Sol obscurabitur.

Videmus hic quanta diligentia, & quā solícite
nobis hæc inculcet, ne adeo secure stertamus. Sic Paulus:
Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus
superueniet interitus.

Sed sicut erant dies Noe.

Terrere nos debet hoc exemplū horrēdum planē,
siquidē scimus, quā pauā eo tēpore seruati sunt.

Tunc duo erunt in agro.

Ex duobus, inquit, qui sunt in eodem agro, assu-
mendū alterū, alterum relinquendum. Significat enim
fore nouissimis temporibus, ut ij qui in specē pijs si-
millimi fuerint, dānentur. Et totus hic locus cōtra hy-
pocritam & pharisaicam speciem dictus est.

CAPVT XXV.

Scopus parabola est cōmendatio uigilantie, &
detestatio ὑποκρίσεως. Nam cum aliās in uni-
uerso Euāgelio damnatur humana iustitia, tum maxi-
me in his tribus capitibus, eo quod humana iustitia
non sit, nisi fallax species fallacium operum. Iustitia
uero fidei est confidens animus Christo. Et inter u-
tranq; hoc interest, quod humana iustitia non est cō-
pos ullius affectus, iustitia uero fidei peruincit quic-
quid est tērationum, aut afflictionū. Quod autē dicit
morā faciente sponso generaliter significat aliquando
pios

pios affligi, ut probentur. Caterum & proprie perti-
nere uidetur ad statum temporum nostrorum, quæ pa-
lâm est esse tēpora tenebrarū. Decem uirgines signi- *Decem uir-*
ficant uniuersitatem ecclesiæ, ut agit in toto mundo. *gines.*
Lampades, omnē externum cultum, orationem etiam. *Lampades*
& doctrinam. Oleum autē affectum et cœlestem spi- *Oleum.*
ritum, quem nobis Christus diuinitus suppeditat per
Euangelium. Nam & uenditores olei, non alios intel-
ligere debemus, quàm predicatores uerbi.

Dormitauerunt omnes.

Vult significare, quod & uere pij patientur ali-
quid hypocriscos. In media nocte, id est, in medijs ten-
tationibus. Ecce sponsus uenit. Vox hæc piorum. Vi-
gilate. &c. uox est contra confessionalia, & artificia-
tionem pontificalem.

Sicut enim homo peregre proficiscēs,

Hilarius sic inquit: Paterfamilias Christus est, is
abiens à nobis, reliquit cuiuis suum talentum, id est,
doctrinam suam, Iudæis quinq; talēta, quinq; libros
Mosi, duo talēta gētibus Euangeliū et uetus testamen-
tum, unum talentū Iudæis obstinatis, id est, solā uete-
rem institutionē. Hæc satis eleganter Hilarius, nescio
etiā an satis probe. Nō dubiū est mihi, quim παρὰ δ' α-
γυα de uno talēto pertineat ad nostra tēpora. Quod
uero alijs quinq;, duo alijs, alijs unum talentū tradi-
tur, significare uidetur aliorū functionē ad plures per-
tinere quàm aliorū. Sed ad extremū, cui unicū talētū
datū est, & is nihil lucrifaciat metu, ad eos pertinet,

f 4 qui

PHILIPPI MELANCH. IN
qui pusillanimitate quadam reijciunt à se publicarū
rerum usum & curam.

Paterfamilias peregre abiens, Christus est, qui iam
doat ecclesiam, non per se, sed per episcopos prædi-
cantes. Idem dispensat talēta alijs alia, id est suum cui-
q; munus, suum cuiq; officium. Dispēsāt autem ipse,
quo significat expectandam esse uocationem, nec ad
publica munera nobis aspirandum esse nostris cupidi-
tatibus. Est aut uocari, præsiā cum, qui non ambiuit.

Eum autē uenerit filius hominis ꝛc.

Pertinet hic locus ad prædestinationē sanctorū, fa-
cile ex hoc textu intelligere queas, quæ uera & Chri-
stiana sunt opera. Charitatis uidelicet, non superstatio-
sarum aremoniarum.

C A P V T X X V I .

Primum satis constat, fidem esse caput iustifica-
tionis nostræ. Est autem fides, ascensus, quo hu-
manus animus complectitur diuinam promissionem.
Ergo in theologia præcipue sunt obseruanda promif-
sionum uocabula, testamentum, fœdus, pactum, pro-
missio, quibus uocibus diuinæ promissiones significan-
tur. Secundum, Fides est prināpium iustificationis in
hunc modum. Deus promittit aliquid homini, æu te-
statur, Hoc promissum tū arripit humanus animus,
& credit, qua fide & credulitate se reijcit in deum,
atq; hoc est prināpium iustificationis. Sic Abrahæ,
sic Noë, sic alijs aliæ promissiones factæ sunt. Sic sunt
promissiones propheticæ, ut apud Esa. ultimo. Quo-
modo

modo si cui mater blanditur, ita & ego cōsolabor uos
 & in Hierusalem consolabimini, uidebitis & gaude-
 bit cor uesteū, & ossa uestra. Sic in Euangelio: Ipse
 saluabit populū suum à peccatis suis. Item: Vsq; ad con-
 summationem seculi uobiscum sum. Item: Super hanc
 petrā edificabo ecclesiam meam. Et portæ inferi non
 praeualebunt aduersus eam. Tertium, Pollicitationes
 ferè cōfirmat deus aliquo signo uisibili. Quia huma-
 nus captus est imbecillior, quàm ut possit parari sine
 externo uisibili signo. Illa signa externa alij uocant sa-
 cramenta, ego sacramentalia signa. Quartum, Abra-
 hae promisit deus semen, in quo benediceretur omnes
 gentes, huic promissioni addidit signum arcanasior-
 nis, credens huic Abraham, iustificatus est. Sic nobis
 promissa est peccatorum condonatio, huic signa sunt
 addita, lotio, absolutio, uesci Eucharistia, quæ signa
 sunt promissionis alicuius. In ueteri uero testamento
 fuerunt promissa bona temporalia. Nouo testamento
 promissio facta est rerum spiritaliū, hoc est, iustitiæ
 seu gratiæ. Est ergo hæc summa Euangelij. Domi-
 nus promittit remissionem peccatorū, & gratiam om-
 nibus credentibus in Christū. Et hanc promissionē
 cōfirmat signis, lotionē, absolutionē, uescendo Eucha-
 ristiam. Oportet ergo additas esse promissiones his
 tribus signis. Lotioni, Qui crediderit, & baptiza-
 tus fuerit, hic saluus erit. Absolutioni, Quorū remi-
 serti peccata, remittuntur eis. Eucharistiæ, Corpus
 quod tradetur pro uobis. Item, Sanguis qui effunde-
 tur pro

f s tur pro

PHILIPPI MELANCH. IN

tur pro multis. Fidei uocabulum est correlatiuum ad promissiones Christi, siue de Christo, ut patris ad filium, domini ad seruum. Signum sacramentale, est quo admonemur promissionum diuinarum. Vsus sacramenti, est contemplatio signorum, per quam credimus, & arripimus promissionem diuinam. In regno patris mei, id est, in ecclesia, hoc est, post resurrectionem meam, in ecclesia bibetis sanguinem meum.

Ego tamen nunquā patiar scandalū.

Est humanæ fragilitatis & temeritatis exemplū. Deus uoluit suos electos etiam labi, quo declararet, nobis non desperandum.

Sequitur affici dolore & tristitia.

Pauoris Christi tres uidentur fuisse causæ. Naturalis metus, quo natura horret mortē. Item quod Christus præsciebat gentis Iudaicæ casum, atque adeo totius generis humani ingratitude. Sed hæ duæ causæ collatæ cum tertia planè nihili sunt. Fuit autem tertia, eademq; summa, sensus quidam desertionis & iræ diuinæ, quo fluctuabat Christus inter infernū & uitam. In hoc pauore facta est despoliatio donorum in Christo, ut iam non concludat argumentum de charitate, quod ubi sit perfecta charitas, ibi non sit timor. In Christo fuit perfecta charitas, nihilominus pauor, nam in hac afflictione & angustia, despoliatio quedam charitatis facta est, quod scilicet subtrahente se diuinitate, non flagrauit charitas.

Lectori

Hæc annotationes in historiam passionis domini, Christiane lector, addidimus, cum quia non secus habuit exemplar oblatum, quod tamen ut excrimeremus, amici quidam opportune importune contenderunt, tum quia, quicumque sit author, (nam Philippi non esse, uel stilus argumēto est) paucis quidem rem, cæterum fortasse non ἀπερὶ τῆς ἱστορίας explicuit. Hoc te admonitum uoluimus. Vale.

PASSIO DOMINI.

SERVIRE ME fecisti in peccatis tuis, & præbuiisti mihi laborē in iniquitatibus tuis. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non recordabor. Esa. 43.

Verba hæc duo habent, principio enim admonent nos infirmitatis nostræ, deinde addunt et consolationem. Verbū enim consolationis est, quia ipse delet peccata, non propter nos, sed propter se & nomen suum, factus maledictum, ut nos à maledicto liberaret, peccatum, ut nostras deleret iniquitates, mortalis, ut nos immortales redderet, mortuus deniq; ut nos uiuificaret, uerteretq; in medianam, & in peccati remedium, quod erat peccati pœna. Quæ omnia, ut in speculo uitæ nostræ, in historia passionis

PHILIPPI MELANCH. IN
passionis contemplabimur, si Christum prius agnum
uerū esse ostenderit. Huc accersere. 12. ca. Exodi. De
āma die offertur agnus, nempe omni carne sub pecca
to cōclusa, incipimus tollere hunc agnum. Quod autē
iubetur quisq; accersere proximum, admonet nos cha
ritatis. Christus absq; crimine agnus est sine macula,
masculus nō foemina. Robustior enim uir est, animoq;
magis arduo. Et de gregibus tolletis eum, magno my
sterio dictum est. Christus enim de nobis sumptus est
ex carne nostra. Danie! enī propheta nos capros, hō
dos, hircos appellat. Postremo, quisq; nostrum offe
rat hunc agnū, id quod fit hoc modo, si in eum nos to
tos reiecerimus, imponentes ei peccatū nostrum. Poste
dextro, memoriā, poste sinistro, intelligentiā, super
liminari, uoluntatē intelligi uolunt sancti patres. Mei
lius forte diceretur, spiritum, animā, & carnē, Chri
sti sanguine purgari. Ignis in scripturis tribulationem
nonnunquā significat. Aqua coqui agnū, est humanis
traditionibus scripturā inficere. Caput cū pedibus, id
est, diuinitatē in humanitatē, uel potius cōmunionem
sanctorū significat. Nihil remaneat, id est, fides quo
que peribit, hoc enim tempore quoad uiuimus ualet
fides, in alia uita non item. Renes uestros accingetis.
Cingulū expressit Esa. 11. ca. Fides anctorum renum
eius. Fides deinde in corde facit deum cognoscere, do
cetq; singula quae facienda sunt. Calciamēta habetis.
Hunc locū Paulus ad Ephe. 6. exposuit. State, inquit,
accincti, & calceate pedes in preparatione Euangelij.
Vides

Vides calciamenta esse preparatorium Euangelij pacis. Deinde calcei sunt, ne impingamus ad lapidem pedes nostros, hoc est uerbo promissionis custodiuntur, imò purgantur affectus, muniunturq; ad obsequium fidei. Inquinantur facile affectus nostri, ideo erudiendi sunt, & sanandi in Euāgelio pacis, ut quietam habeamus conscientiam, & pacem animorū, adeo etiam, quod si peccauerimus, si perijt pax, innouanda et restauranda est uerbo Euangelij. Tenentes baculū. Per baculū, uerbum significat, quo figamus pedē, & in quo herendū est nobis. Est enim trāsitus pascha, scilicet domini. Transire, in scripturis pati est. Comeditis festinanter, id est, parati eritis exire mundum, parati eritis ad mortem. Sic enim & Christianorū uita transitus est, quia nō habemus hic locum manentē, si giendū est ex Aegypto. Non comedetis panem fermentatum, id est, nihil predicemus, nisi enucleatum per nouum testamentum. Scriptura enim, est rota in rota, iuxta Ezechielē. Estq; hæc summa huius loci. Spiritus uiuificat, litera occidit. Hic itaq; agnus Christus est, q iuxta Apostolū, pascha nostrū imolatus est. Ita enim orditur Matthæus passionis historiam. ca. 26.

Scitis quia post biduū pascha fiet &c.

Quo loco singula sunt ad animi cogitationē reuocanda. In coena enim omnes ad mensam steterunt Apostoli, renibus succincti, in manibus tenentes baculos, calceati, quibus ministravit Christus.

Desiderio desideravi &c.

MIRUM

PHILIPPI MELANCH. NI

Mirum est, aliquem gaudere in malis, id est, in angustia et passioe. Est autē signū flagrantissime charitatis, atq; hic obseruabimus charitatis naturā, ut perdat omnia. Aula, tricliniū uel diuersoriū allegorice, ecclesia est. Cœna, fidei cōmunio. Agnus Christus est. Postea quod inter uestendum dicit: Amen dico uobis, quia unus uestrum me traditurus est. Sic intellige, qđ in cōmune dixerit hæc uerba, alioqui nō fuisset opus hoc uerbū restringere ad duodecim. Huc accerse *ca.* 13. Ioannis. Historia huius capituli hos serè habet locos. Primo, Christi exemplū est. Sicut enim ipse mortuus est, ita nos moriamur peccato, uiuamus autem iustitiæ. Deinde exemplū humilitatis Christi, qui procūbit ante pedes discipulorū. Lauat autē discipulorum pedes, non manus, quoniā baptizati habent adhuc noxios quosdam affectus, subinde tota uita purgandos. Deponit uestes, id est, exuit se oībus iustitijs suis, & quicquid habet uirtutū. Gloriā, nomē, famā perdit, ut nos saluet, & id perfectissimū est charitatis exemplū, quo admonemur, ut ij q habēt gratiā, humiliētur, atq; iuuent proximum. Petrus gessit magistratum exemplum, qui nolunt aliquid fieri cōtra statuta sua, qui acriter obiurgantur à Christo. Agnoscūt autē sese illi, postquam Christus aquam in peluim infuderit. Peluis deinde latū uas est, unde facillime uerbū propagatur. Vasa enim in scripturis sunt uerba uocalia & instrumenta uerbi. Aqua est intellectus legis, quē infundit Christus per prædicatores noui Testamenti.

Oculis

Non lauabis
mihi &c

Occultabatur uerbū olim, quod reuelatū est iam per Christum. Id quod et significat uultus Mosi, in quem nō potuerunt intendere filij Israēl. Postremo, hęc pedum lotio durat quoad uiuit homo, quoniam quotidie sunt purgandi pedes, id est, affectus. Vide Luthe. in Antilatomo. Porrò beneficij est diuini, quod ipse lauat pedes. Siquidem illo scribente in cor legis intellectum, probè scribitur: Moses facit legis odium, Christus uero facit legem nobis gratissimam esse. Linteo præangi, significat eum talia quæpiam assumpsisse, quæ non assequimur, nisi fide. Fidei enim negotium est, ut Christum comprehendamus uerbo fidei.

Sumit uestem.

Rursus Christus et magistrū se diā gaudet, quod exemplum sequantur ij, qui præfecti sunt cæterorum, ut superioris et inferioris personam gerant accommo dantes se ad quorumcunque captum. Attende Christi modestiam, qui Iudam traditorem nō traducit palam sed tolerat eum, subinde tamen admonens eum locis apertissimis, nimirum à dei iudicio sumptis.

Institutio sacramenti Eucharistie.

Cœnantibus eis, accipiens Iesus panem, benedixit ac fregit. Luca. 22. ca. De hac consule captiuitatem Babylo. & Hypotyposes. ti. de signis. et ti. de participatione mensæ domini.

Deinde postquam lauit pedes eorum, accepit uestimenta sua. Cumq; rursus cōsedisset, incepit dicere. Iu
da: Qui

PHILIPPI MELANCH. IN

de: Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum suum, ut adimpleatur scriptura. Quo loco sum opere obserua, Christum semper se accommodare scripturis. Deinde, Christum nonnunquam esse merum deum, nonnunquam hominē desertiſsimū ac despectiſimum. Vtriusq; et dei & hominis officiū, suis sequitur personæ habitus, & sermo. Diuinitatis uerbum est: Ego scio quos elegi. Humanitatis uerbū: Ut adimpleatur scriptura. Doæmur hoc loco quoq; quod & si desperemus de profectu fratris nostri, ne cessemus assiduo, illi scripturæ uerba inculcare. Item, malus non statim à nobis reijciendus est, imò utcunq; tolerandus, quia membrū est corporis nostri. Item nullius metu uel respectu ueritas tacenda est. Iudas fuit primarius discipulorū, & summo loco habitus, quod diatur à Ioanne. Erat autē recūbens unus ex discipulis eius &c. Vide, ut solus Ioannes agnoscat Iudā, id est, hypocrisim, et uanā spei operū. Nemo cognoscat hāc, nisi in ueritate cōstitutus. Huc ptinet locus Lucæ de cōtentione inter discipulos facta, quæ sicuti tum cœpta est, ita nunq̄ finietur. Vide, ut passus sit Christus cadere suos. Pergit Lucas: Cum misi uos sine sac. &c. Primo obseruandum, gladium hoc loco non significare authoritatē, sed id quod Paulus dixit, nimirū uerbū dei, id quod ex circūstantijs textus facile accipiemus. Primo enim dixit Christus: Ecce Satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticum. Gladio uerbi hic repellendus est, atque adeo dimicandum erit uobis contra eos

PASSIONIS DOMINI. 49

tra eos qui dicunt, quod Christus sit cōputatus inter iniquos, id est, hoc conabitur Satanas, ut auferat de cordibus uestris Christum. Deim, liquet ex Christi increpatione ad Petrum, Quomodo implebuntur scripturæ? Gladio ergo quo uti debent Episcopi, sit uerbum dei, nullum alium pro Petro, & pro alijs Apostolis, nouit scriptura. Hic nunc orditur Christus mysterium passionis. Fuit enim destitutus fiducia cordis sui, & adeo relictus, ut nihil restaret, nisi solum uerbum dei apescendum, quo spiritum tentātem repelleret.

Et hymno dicto exierunt ꝛc.

Meditaturus passionem Christi, exige historiam à circumstantijs, à personis, locis, tempore. Primo, uide Christum in ista sublimi tentatione planè factum ex animem atq; desperatū. Iamq; rursus animo confirmatum, atq; stantem erecto spiritu, confirmantemq; se ipsum, ac dicentem: Surgite eamus &c.

Ne intretis in tētationem.

Huc adser ca. 14. Marci. Deinde assumit Petrū & Ioannē et Iacobum, quo loco conāpe hominem auxilia quarentem, et in sinum amicorū precipuorū prænimo dolore festinantem, sicuti planè Christus cum in carne uixisset, passus est, et fecit omnia opera quæ carnem sequūtur, ita tristatur sine simulatione.

M Y S T E R I V M.

Monemur Christi exemplo, mortem adamandam esse, quoniā in mortem baptizamur omnes Roma. 6.

g. Quam

ANNO TA. IN HISTORIAM

Quam doctrinā & exemplum secuti sunt martyres, secuti sunt item pueri innocentes, quasi uelites huius pugnae. Postea uero Christus ipse moritur, qua propheta praedictū est hoc, quod futurū est in fine ecclesiae, ubi ueritas ipsa succumbet, hoc est gratia, misericordia. Hæc aut tractabuntur ab impijs Caiphis, Annis, et Herodibus, et tandē à Pilatis, ut tractatur hic Christus. Postremo itaq; peribit fides, neq; restituetur, nisi per extremū diem. Hoc idem significat, quod Iudas uenit magna militum & populi multitudine cū laternis et faabus & armis, id est, humanis doctrinis. Verba siquidem potentia ad damnationem & seductionem, dicuntur impiorum arma in scripturis.

Itaq; in postremis diebus captiua ducetur, cum faabus & laternis humane sapientiae, & armis humanarum traditionum. Adeo etiam ut tollatur penitus, quicquid est ueritatis, superstite humana constitutione. Traditur autē Christus osculo, quia ij quos diximus, prætexit suis constitutionibus summā pietatē. Erit q; hæc postrema persecutio, potentia et dolus.

Porro uide humanum consilium in hoc quod dixit Iudas: Quemcunq; osculatus fuero, hunc tenete. Deinde quod sicut loquente Christo, Iudæi abierunt retrorsum, & cæderunt in terrā, ita refugunt quidā ueritatem, sed nō uertuntur in melius. Malicia nempe, ut Chrysostomus ait, & si confundatur aliquoties, cōuincitur tamen nunquā. Postremo hæc erunt tempora periculosa, ubi succumbet ueritas. Veritas quidem triumphat

PASSIONIS DOMINI. 50

triumphauit, & uicit tempore martyrum, & apostolorum, postremis autem temporibus non item.

Spiritus quidem promptus ꝛc.

Sunt qui hæc uerba discipulis dicta exponant. Sūt item qui hæc de seipso loquutum fuisse asseuerent, et melius forte de Christo intelligenda sunt. Ita ecclesia semper habet pugnam carnis & spiritus. Erunt enim in fine mundi in ecclesia, cuius facies hic adumbratur, boni multi, quibus nihil erit maius in uotis, quam salus ecclesie, quam tamen non assequentur. Iam uero quam horrendum est, ueritatem Christi in fine ecclesie ita infirmari, propter potentiam Iudæ & aliorum. Verbum hoc, Quid dormitis? apud Lucam, trepidantis est & pauentis. Deinde quibusdam uerbis hortaturos eos ad orandum.

Osculo filium hominis tradis, increpatorium est.

Seruū percussum à Petro, anteq̃ captus sit Christus, circumstantia textus ferè indicat. Primum enim surrexit ab oratione, procedens in occursum illis, à quibus tamen non cognoscatur. Igitur interrogat, quem querant. Cui respondēt: Iesum Nazarenū. Porro prosternuntur, & magis ueritate irritantur. Et rursus rogat, Quem queritis? Cui idem respondēt, quod antea. Et tum demum dicit: Dixi uobis quia ego sum. Interim Petrus adgressus est seruū cum lucerna, dicens, ut inquit Lucas, Domine si percutimus in gladio?

Quasi ad latronem existis,

8 2 Velut

ANNO TA. IN HISTORIAM

Velut dicat, nisi uoluisssem, non duceretis me captiuum. Est igitur locus prædestinationis, nõ uult Petrum pugnare, quod significat, deum impediturum, quo minus in fine ecclesiæ uerbũ prædicaretur, quia hora tenebrarũ est. Ita enim oppressa ueritate regnabit iniquitas, potestas impiorũ dominabitur in ecclesiã, & nemo poterit resistere illi, quia omnia fiũt sub specie oscauli. Quis uero tandem psychotyrannidem illam domiturus sit, consule Anticatharinum.

An putas quia non pos. zc.

Arguit temeritatem Petri dicens: An putas, quia nõ possum rogare patrem meũ, ut mittat &c. id est, credis ne patrem liberaturum me, nisi sic oporteret fieri. Ita posset quidem dominus, in fine ecclesiæ, multos quidem suscitare conuocatores atq; Episcopos, nisi Christus ipse, id est ueritas quodãmodo opprimenda esset.

De negatione Petri.

Vbi abnegauerit Christum, concordia Euan gelistarum difficilis uidetur duabus rationibus. Primum, quod quidam ex eis dicunt, Petrum abnegasse Christum semel in curia Annæ, bis in curia Caiphæ Episcoporũ. Alij asserũt Petrum ter abnegasse Christum in domo Annæ. Secundo, non est hic facile ut iudicemus, propter uarietatem quærentium Petrum. Ioannes enim dicit, Petrum compellatum esse ab ancilla ostiaria. Lucas diuersum sentit à Ioanne, quia dicit, hoc factum esse ad ignem. Concordabimus tamen eos utcunq;

utcuq; nam Euangelistæ non curauerunt admodum conditiones personarum, sed satis fuit illis, exprimere Christi uerbum, quod dixerat ad Petrum, ad retundendam temeritatem Petri, Antequã gallus emit tet uocem suam ter me negabis. In hoc enim cõstanter consentiunt, quod quisq; pro se repetierit ternam Petri negationem.

Annæ questio.

Voluit Episcopus Christum humiliari ante se, ideoq; magno supercilio quærit, palàm exigens obedientiam præstari sibi, dicens: Faterere hic tu, qualis sit & fuerit doctrina tua? ad me enim pertinet, de scripturis iudicare. Qui respondet modestissime, tacēs et de discipulis & doctrina, testimonium dans ueritati. In templo, inquit, docti, non in angulis, adeo etiam ut nullū hominū possit latere doctrina mea. Exēplo Christi ferenda est etiã qualiscūq; iniuria, sed hoc caueudum, ne probemus iniuriã, hoc est, ne cõsentiamus illis, quod benefaciant, qui tyrannidem exercent.

Gallus lux est conscientie, atque per hanc lucem respiciat ad Petrum Christus, patrato peccato. Ita fiet olim, ut qui abnegauerint ueritatē, perdiderint Christum, nihil habeant reliquum, quàm solum fletum. Voluit autē in peccatū cadere, & præcipitari Petrum Christus, magno exēplo, ne ecclesie rectores superbiant, & præsumant. Est autē hic locus magnū exemplū misericordie diuinæ: & mirū est, quāto studio oēs Euāgelistæ descripserint abnegationē Petri, quoniã

ANNOTATA IN HISTORIAM

Euangelium commendat & prædicat suauitatem & misericordiam dei. Porro periculū est, si præsumptuosus quisquam utatur hoc mysterio uerbi. Futurum est enim, ut cadat tota administratio. Sit ergo talis episcopus, qui possit misereri aliorum.

Adducunt ergo Iesum ad Saiphā.

Id quod Marcus dicit: Omne conālium nihil inuenisse contra Christum, propter quod morti eū adiudicarent, locus is itaq; ad innocentiam Christi pertinet. Quia uero episcopus uel summus sacerdos quærit, an Christus sit filius dei uiui, respondet, testimoniū dans ueritati, ad mendacia planè nihil respondet.

Iudæi nō ingressi sunt prætoriū, ne contaminarentur, hoc nimirum consilio, ut malæ causæ suæ bonam speciē prætexerent, dicente hinc populo: Certe ijusti sunt, quoniā mordicus patrū constitutiones tenent. Exijt Pilatus scisātaturus crimē more Romano, penes quos irreligiosum habebatur, aliquē inauditum, neq; dicta causa condemnari.

Christi respōsum, quod dedit Pilato, acutū est. Dicit enim: A temetipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Si à temetipso hoc dicis, iam respōsum est tibi. Si uero alij tibi dixerunt, illos quære, unde sciant me esse regem Iudæorum.

Christus ab Herode illusus remittitur ad Pilatum. Pilatus uero potius Christum saluum optans, quàm damnatū, excusat eū, tum quia nihil ipse inuenit in

eo

PASSIONIS DOMINI. 51

eo dignum morte, tum quia nihil Herodes.

Deinde credens se nactum occasionem quandam liberandi Iesum, cū rogasset populus, ut testatur Marcus, dimitti sibi aliquem fontium (qui mos relictus erat Iudæis, ob memoriam transitus Aegypti) proposuit populo Pilatus Iesum & Barrabam, nihil hesitans, quin Christū liberaturi essent. Bencuolebat enī Christo, quia sciebat, iuxta Marcum, quod per inuidiā tradidissent eum summi sacerdotes. Pōtificum autem instinctu conātata est turba, ut posceret Barrabam, non Iesum. Induunt rursus Christū sua ueste, ut ab omnibus etiam peregrinis, qui ad diem festum conuenerāt, cognosceretur. Flagellatus est autem Christus, anteq̄ duceretur ad locum supplicij, more Romano, penes quos nemo occidebatur, nisi prius uirgis cæsus.

Verbum, Ecce rex uester, cōmiserantis est. Nō frustra est, quod Iudæi uolebant Christum affigi crud. Cupiebant enim plebē hoc cōsilio fallere, ut quia scriptum esset in lege: Maledictus omnis qui pendet in ligno, Christū quoq; à deo maledictū esse, ut eo modo periret Christus, & illius bona fama ac opinio, claritas miraculorum, & quicquid erat in Christo boni.

Porro adiūgunt illi duos latrones, in quorum medio ipse duceretur, tanquam antesignanus quispiā latronum. Tandem cogunt Christum ipsum suam ferre crucem, alios non item. Postremo, mors crucis tamen erat ignominiosa, ut nemo auderēt crucem uel tangere, ne cōtaminaretur. Ideoq; quasi ad seruile officium impuler

ANNO. IN HIST. PAS. DO.
impulerunt Simonem illum Cyrenensem.

Lignum uiride Christus est, aridum, omnis Christianus, hoc quidē dicit mulieribus filiabus Hierusalem. Castigatio hæc est, qua cōsideremus, lōge melius esse meditari, nos commisisse, propter quæ hæc ferat Christus. Nostra enim fert in humeris suis peccata.

¶ Pater dimitte illis ꝛc.

Quod uerbum ad omnes homines pertinet, quoniam omnes nescimus, quid facimus.

Fides latronis firmatur uerbo Christi, quo dixit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Posuerunt corpus Christi in monumēto exāso, id quod pertinet ad morem gentis Iudææ.

**¶ Domine recordati sumus,
quia seductor ꝛc.**

Exemplum prudentiæ humanæ est, quæ aduersus deum nihil ualet. Nempe mentitur iniquitas sibi ipsi.

F I N I S.

EXCVDEBATUR ANNO. M. D.
XXIII. MENSE DECEMBRI.

Flumen apud suporas, in hunc, et qd
venerit. ergo

Est opus, ante qd opus in nig. pon
tiple.

Venerit apud ^{interos} ~~suporas~~ cum tot suis
flumina, et h

Ibi habent pontes, pontificatus
suos.

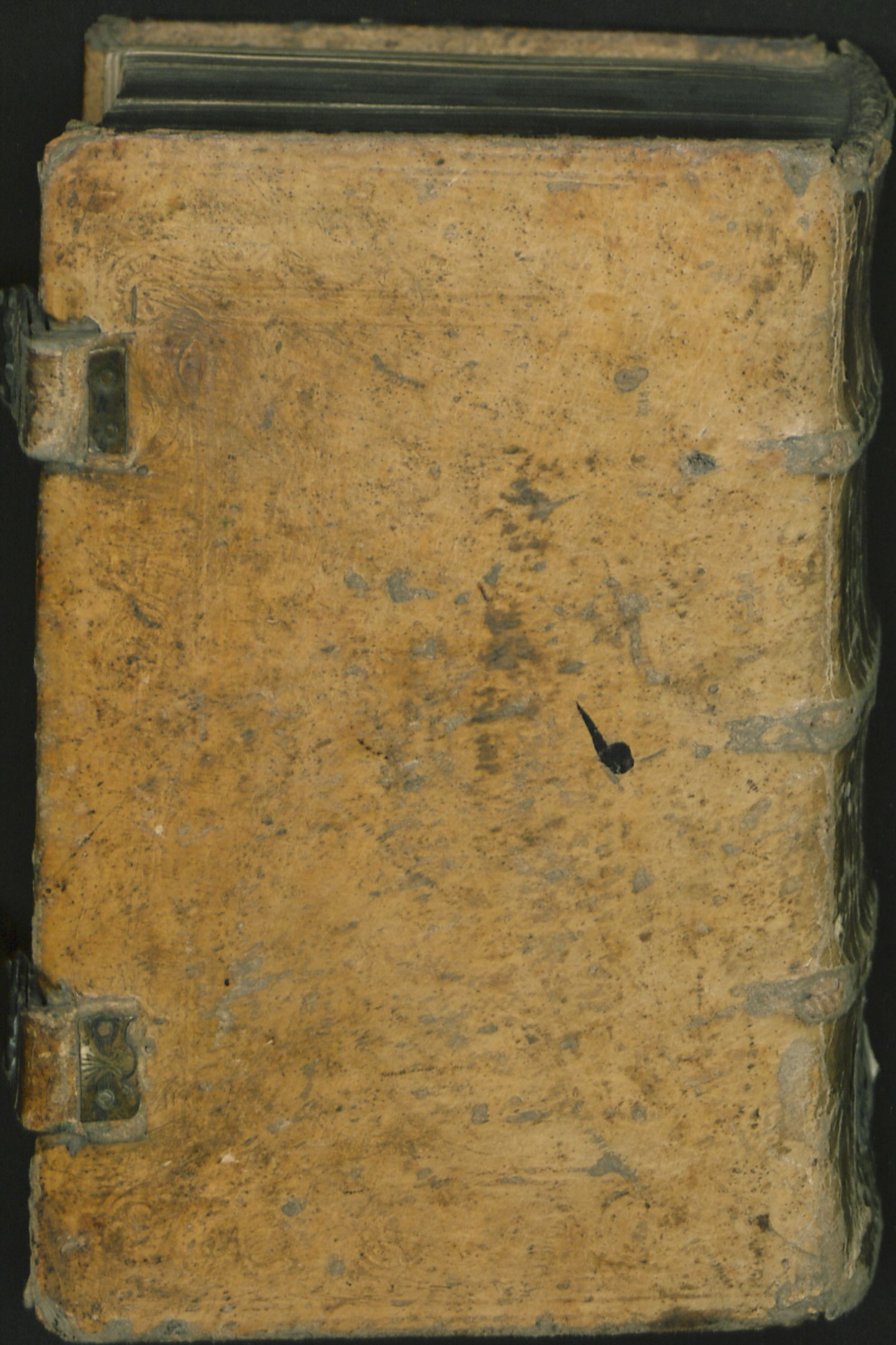
Pon

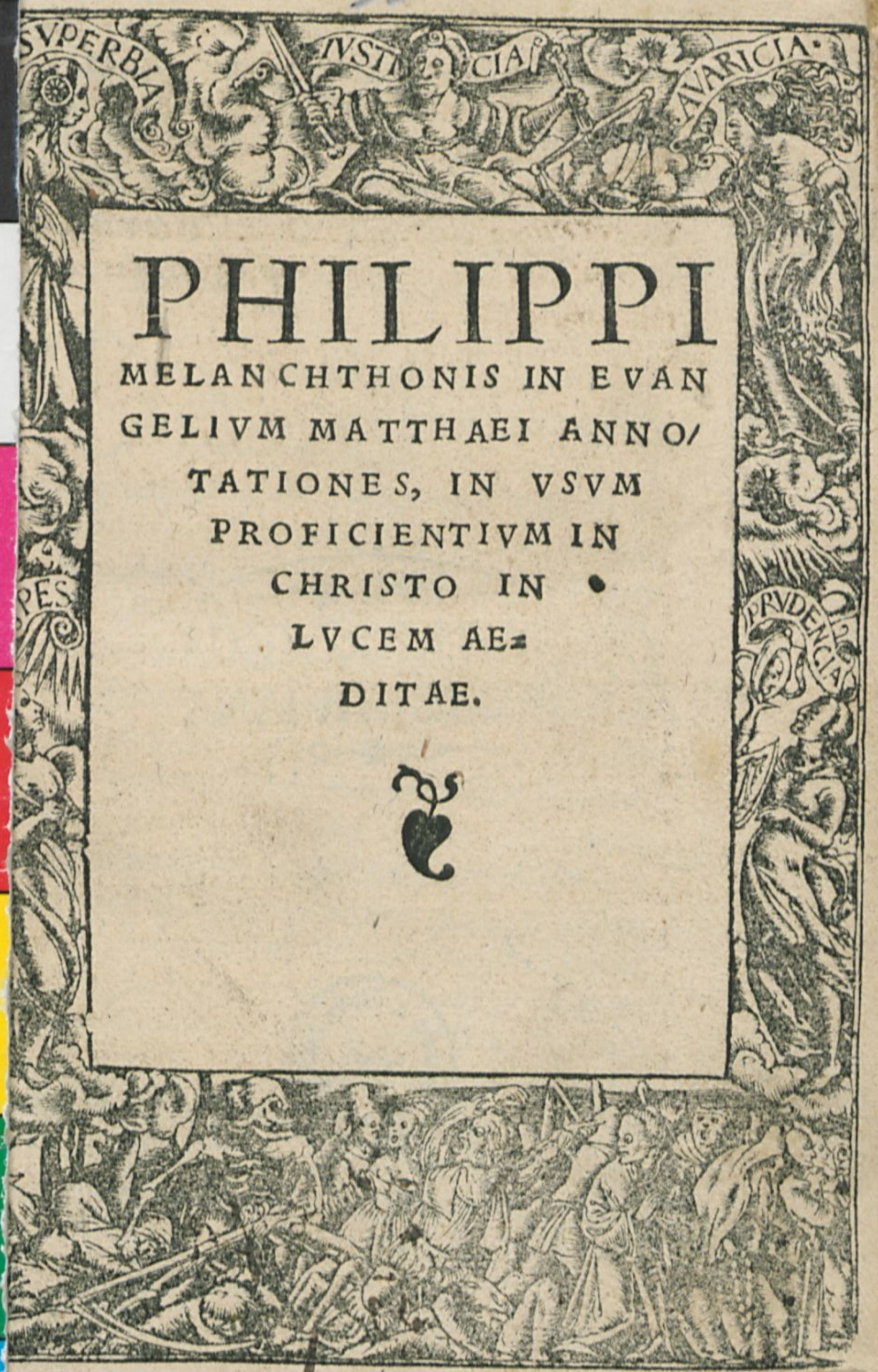
292656

ULB Halle 3
003 907 376

HL

PHILIPPI
MELANCHTHONIS IN EVAN
GELIVM MATTHAEI ANNO/
TATIONES, IN VSVM
PROFICIENTIVM IN
CHRISTO IN
LVCEM AET
DITAE.

